

Försvarsutskottets betänkande 2023/24:FöU3

Personalförsörjning

Sammanfattning

Utskottet föreslår att samtliga motionsyrkanden i betänkandet avslås. Dessa handlar om bl.a. personal- och kompetensförsörjning inom totalförsvaret och räddningstjänsten, könsfördelning och jämställdhet, civilplikt, veteraner och frivilliga försvarsorganisationer.

I betänkandet finns 18 reservationer (S, SD, V, C, MP).

Behandlade förslag

Cirka 50 yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2023/24.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	5
Ärendet och dess beredning.....	5
Bakgrund	5
Utskottets överväganden.....	7
Totalförsvarsplikt	7
Försvarsmaktens personalförsörjning och förmåga att rekrytera och behålla personal	16
Personalförsörjning inom räddningstjänsten	24
Frivilligorganisationerna	28
Veteraner	33
Systemet med adjutanter.....	36
Reservationer	38
1. Totalförsvarsplikt, punkt 1 (S).....	38
2. Totalförsvarsplikt, punkt 1 (C)	38
3. Totalförsvarsplikt, punkt 1 (MP)	39
4. Försvarsmaktens personalförsörjning och förmåga att rekrytera och behålla personal, punkt 2 (S)	40
5. Försvarsmaktens personalförsörjning och förmåga att rekrytera och behålla personal, punkt 2 (SD)	41
6. Försvarsmaktens personalförsörjning och förmåga att rekrytera och behålla personal, punkt 2 (C).....	42
7. Försvarsmaktens personalförsörjning och förmåga att rekrytera och behålla personal, punkt 2 (MP).....	43
8. Personalförsörjning inom räddningstjänsten, punkt 3 (S).....	44
9. Personalförsörjning inom räddningstjänsten, punkt 3 (C)	44
10. Personalförsörjning inom räddningstjänsten, punkt 3 (MP)	45
11. Frivilligorganisationerna, punkt 4 (S).....	46
12. Frivilligorganisationerna, punkt 4 (SD).....	46
13. Frivilligorganisationerna, punkt 4 (C)	47
14. Frivilligorganisationerna, punkt 4 (MP)	48
15. Veteraner, punkt 5 (S)	48
16. Veteraner, punkt 5 (SD).....	49
17. Veteraner, punkt 5 (C).....	50
18. Systemet med adjutanter, punkt 6 (V)	51
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	52
Motioner från allmänna motionstiden 2023/24	52

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Totalförsvarsplikt

Riksdagen avslår motionerna

2023/24:726 av Magnus Resare (M),

2023/24:829 av Anne-Li Sjölund (C),

2023/24:2028 av Fredrik Lundh Sammeli m.fl. (S) yrkande 4,

2023/24:2136 av Mattias Eriksson Falk och Roger Hedlund (båda SD),

2023/24:2450 av Emma Berginger m.fl. (MP) yrkandena 46 och 47,

2023/24:2456 av Mikael Larsson m.fl. (C) yrkandena 9–12,

2023/24:2564 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkandena 25, 28, 29 och 50

samt

2023/24:2662 av Ingela Nylund Watz m.fl. (S).

Reservation 1 (S)

Reservation 2 (C)

Reservation 3 (MP)

2. Försvarsmaktens personalförsörjning och förmåga att rekrytera och behålla personal

Riksdagen avslår motionerna

2023/24:778 av Sven-Olof Sällström m.fl. (SD) yrkande 6,

2023/24:2456 av Mikael Larsson m.fl. (C) yrkandena 13–17,

2023/24:2564 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkandena 26, 27, 30–32 och 35 samt

2023/24:2677 av Annika Hirvonen m.fl. (MP) yrkande 17.

Reservation 4 (S)

Reservation 5 (SD)

Reservation 6 (C)

Reservation 7 (MP)

3. Personalförsörjning inom räddningstjänsten

Riksdagen avslår motionerna

2023/24:2366 av Gunilla Svantorp m.fl. (S) yrkande 3,

2023/24:2450 av Emma Berginger m.fl. (MP) yrkande 48,

2023/24:2456 av Mikael Larsson m.fl. (C) yrkande 27 och

2023/24:2564 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkandena 54 och 55.

Reservation 8 (S)

Reservation 9 (C)

Reservation 10 (MP)

4. Frivilligorganisationerna

Riksdagen avslår motionerna

2023/24:778 av Sven-Olof Sällström m.fl. (SD) yrkande 8,

2023/24:2103 av Thomas Ragnarsson (M),
2023/24:2450 av Emma Berginger m.fl. (MP) yrkande 50,
2023/24:2456 av Mikael Larsson m.fl. (C) yrkande 36 och
2023/24:2564 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkande 36.

Reservation 11 (S)
Reservation 12 (SD)
Reservation 13 (C)
Reservation 14 (MP)

5. Veteraner

Riksdagen avslår motionerna

2023/24:778 av Sven-Olof Sällström m.fl. (SD) yrkande 7,
2023/24:879 av Markus Wiechel och Björn Söder (båda SD) yrkandena
1–3,
2023/24:2456 av Mikael Larsson m.fl. (C) yrkande 18 och
2023/24:2564 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkandena 33 och 34.

Reservation 15 (S)
Reservation 16 (SD)
Reservation 17 (C)

6. Systemet med adjutanter

Riksdagen avslår motion

2023/24:995 av Jessica Wetterling m.fl. (V) yrkande 4.

Reservation 18 (V)

Stockholm den 18 april 2024

På försvarsutskottets vägnar

Peter Hultqvist

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Peter Hultqvist (S), Lars Wistedt (SD), Jörgen Berglund (M), Helén Pettersson (S), Björn Söder (SD), Johan Andersson (S), Helena Bouveng (M), Heléne Björklund (S), Anna Starbrink (L), Erik Ezelius (S), Alexandra Anstrell (M), Hanna Gunnarsson (V), Mikael Oscarsson (KD), Mikael Larsson (C), Lars Püss (M), Emma Berginger (MP) och Camilla Brunsberg (M).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I betänkandet behandlar utskottet 46 yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2023/24. Motionerna rör bl.a. personal- och kompetensförsörjning inom totalförsvaret och räddningstjänsten, könsfördelning och jämställdhet, civilplikt, veteranfrågor och frivilliga försvarsorganisationer.

Utskottet har under riksmötet 2023/24 fått information i frågor som här är aktuella att behandla. Den 25 januari 2024 besökte rikshemvärnschefen och chefen för genomförandeavdelningen utskottet och lämnade information om aktuella frågor inom hemvärdet. Den 21 februari fick utskottet information av arméchefen om aktuella frågor inom armén. Företrädare för Pliktrådet kom den 27 februari för att informera om sin verksamhet. Den 7 mars fick utskottet information av Förbundet Reservofficerarna och av marinchefen.

Bakgrund

Arbetsgivarpolitik

Arbetsgivarpolitiken är en del av förvaltningspolitiken. Målet för arbetsgivarfrågor är en samordnad statlig arbetsgivarpolitik som säkerställer att myndigheterna har kompetens att fullgöra sina uppgifter. Detta mål utgår från den långtgående delegeringen av arbetsgivarpolitiken i staten som utgör en viktig komponent i regeringens styrning av statsförvaltningen och beslutades av riksdagen 1994 (prop. 1993/94:77, bet. 1993/94:KU19, rskr. 1993/94:264 och bet. 1994/95:KU3, rskr. 1994/95:7–8). I budgetpropositionen för 2024 redovisar regeringen de delmål som har satts upp för de statliga arbetsgivarna:

- Den statliga sektorn ska totalt sett inte vara löneledande.
- En jämn könsfördelning på ledande befattningar i staten ska eftersträvas.
- Löneskillnaderna mellan kvinnor och män i staten ska minska.
- Andelen anställda i staten med utländsk bakgrund ska öka på alla nivåer.
- Arbetsmiljön i staten ska vara god.
- De statsanställda ska ha kunskap om och förståelse för grundläggande värden i statsförvaltningen och rollen som statsanställd.

Ansvar för den statliga arbetsgivarpolitiken har till stor del delegerats till de statliga myndigheterna. Den långtgående delegeringen innebär att myndigheterna, utifrån sina uppgifter, har en betydande frihet bl.a. när det gäller kompetensförsörjning, kompetensutveckling, lönevillkor och andra anställningsvillkor, arbetsmiljö samt arbetet med den statliga värdegrunden. För att regeringen ska kunna följa utvecklingen av kompetensförsörjningen lämnar myndigheterna varje år sedan 1997 en redovisning av sin kompetensförsörjning till regeringen. Sedan 2003 görs denna redovisning i

myndigheternas årsredovisningar. Myndigheterna ska genom sin kompetensförsörjning säkerställa att relevant kompetens finns för att fullgöra sina uppgifter och för att tillgodose sina behov på både kort och lång sikt. Myndigheterna ska vidare systematiskt analysera vilken kompetens som behövs för att de ska klara sina nuvarande och framtida uppgifter. De yttre ramarna för den statliga arbetsgivarpolitiken bereds av finansutskottet inom utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning, vilket bl.a. omfattar den statliga förvaltningspolitiken och statliga arbetsgivarfrågor.

När det gäller myndigheters arbetsgivarpolitik framgår det av 8 § myndighetsförordningen (2007:515) bl.a. att myndigheter ska skapa goda arbetsförhållanden och ta till vara och utveckla de anställdas kompetens och erfarenhet.

Totalförsvarets inriktning och utformning

I december 2020 beslutade riksdagen om den försvarspolitiska inriktningen för perioden 2021–2025. Försvarsutskottet behandlade regeringens förslag inför perioden i betänkandet Totalförsvaret 2021–2025. Med bifall till propositionen godkände riksdagen bl.a. inriktningen för Försvarsmaktens krigsorganisation och att ett antal regementen skulle återinrättas (prop. 2020/21:30, bet. 2020/21:FöU4, rskr. 2020/21:136). Beslutet innebär att krigsorganisationen skulle växa och att Försvarsmaktens grundorganisation skulle utökas. Utskottet bedömde liksom regeringen att detta medförde ett ökat personalbehov inom Försvarsmakten.

Den parlamentariskt sammansatta Försvarsberedningen svarar sedan 1990-talet för samråd mellan regeringen och riksdagspartierna om den långsiktiga inriktningen av försvars- och säkerhetspolitiken. Försvarsberedningen ska bl.a. följa den säkerhetspolitiska utvecklingen i omvärlden och redovisa sin syn på viktigare långsiktiga försvars- och säkerhetspolitiska frågor inför regeringens förslag till riksdagen.

I likhet med tidigare år utgjorde Försvarsberedningens rapporter, tillsammans med underlag från myndigheterna, grunden för den senaste försvarspolitiska inriktningspropositionen. Försvarsberedningens arbete i sin tur utgår från de anvisningar som chefen för Försvarsdepartementet beslutar om.

Den 12 december 2022 beslutade försvarsminister Pål Jonson (M) om anvisningar (Fö2022/00125) till en ny försvarsberedning. Inför nästa försvarsbeslutsperiod har Försvarsberedningen hittills lämnat delrapporterna Kontrollstation 2023 (Ds 2023:12), Allvarstid (Ds 2023:19) och Kraftsamling (Ds 2023:34) till regeringen. En slutrapport med förslag om det militära försvaret och den samlade ekonomin ska lämnas senast den 26 april 2024.

I budgetpropositionen för 2024 anför regeringen att den avser att återkomma till riksdagen under hösten 2024 med en proposition om totalförsvarets fortsatta inriktning och utformning (prop. 2023/24:1 utg.omr. 6).

Utskottets överväganden

Totalförsvarsplikt

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden om totalförsvarsplikt.
Jämför reservation 1 (S), 2 (C) och 3 (MP).

Motionerna

I motion 2023/24:746 anför Magnus Resare (M) att dagens urvalsprocess för värnplikt styrs enligt en sedan lång tid oförändrad modell, varför många människor gallras bort redan innan Försvarsmakten vet vad den enskilde skulle kunna bidra med. I en modern armé är det inte säkert att den traditionella bilden av vilka förmågor en soldat ska ha fortfarande är aktuell. I motionen föreslås därför att man ser över möjligheten att utreda om Plikt- och prövningsverket kan förändra värnpliktigas antagningsprocess i syfte att ge fler människor i samhället möjlighet att genomföra värnplikt.

I motion 2023/24:829 av Anne-Li Sjölund (C) framhålls att det är viktigt att kunna bygga på de resurser som redan finns när civilplikten återetableras och att Sandö är en viktig plats och funktion i det perspektivet. Motionären föreslår därför att Sandö utvecklas till att bli ett utbildningsnav för en återetablerad civilplikt.

I motion 2023/24:2028 framhåller Fredrik Lundh Sammeli m.fl. (S) Norrbottens strategiska position och avgörande betydelse för Sveriges säkerhet och den svenska försvarskapaciteten. I yrkande 4 föreslås därför att man ser över möjligheten att etablera ett rekryterings- och mönstringskontor i Norrbotten för de nordligaste länens upptagningsområde.

Även Mattias Eriksson Falk och Roger Hedlund (båda SD) framhåller vikten av fler prövningskontor och föreslår i motion 2023/24:2136 att regeringen överväger att utöka Plikt- och prövningsverkets verksamhet i norra Sverige i syfte att öka intresset och möjligheten för bl.a. mönstring.

I kommittémotion 2023/24:2450 anför Emma Berginger m.fl. (MP) att ett fungerande totalförsvar behöver ökade resurser och en organisation för omfördelning av resurser i hela samhället, men också frivilliga som efter utbildning kan vara en förstärkning vid olika typer av kriser. I yrkande 46 föreslås därför att den militära värnplikten kompletteras med en civilplikt i form av resiliensstjämgöring som innehåller grundutbildning och repetitionsutbildning. Motionärerna anser att resiliensstjänsten kan genomföras i någon av de frivilliga försvarsorganisationerna eller i lämplig offentlig organisation. I yrkande 47 föreslås därför att riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att deltagande i civilplikt med resiliensstjämgöring ska berättiga till tjänstledighet och motsvarande ekonomisk ersättning som för värnplikten.

I kommittémotion 2023/24:2456 av Mikael Larsson m.fl. (C) framhålls vikten av att stärka de värnpliktigas inflytande och rättigheter. Motionärerna anser att det formella medinflytandet behöver ses över och stå oberoende från Försvarsmakten och att regeringen, med anledning av utskottets tidigare tillkännagivande, bör lägga fram förslag som förbättrar medinflytandet senast vid halvårsskiftet 2024. Motionärerna föreslår därför att Pliktrådets ställning ska höjas i syfte att stärka de värnpliktigas rättigheter (yrkande 9). Att kallas in med plikt är ett stort ingrepp i den enskilda individens liv varför motionärerna anser att det är särskilt viktigt att villkoren för de värnpliktiga inte är undermåliga. I motionen föreslås därför att de totalförsvarspliktigas dagersättning indexregleras för att följa samhällets prisutveckling på samma sätt som exempelvis bidrag från Centrala studiestödsnämnden (yrkande 10) och att förplägnadsersättningen för värnpliktiga ska reflektera de kostnader som den är menad att täcka samt indexregleras (yrkande 11). Motionärerna föreslår vidare att riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det långsiktiga målet för andelen värnpliktiga 2030 ska vara minst 40 procent kvinnor (yrkande 12).

I kommittémotion 2023/24:2564 föreslår Peter Hultqvist m.fl. (S) att riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en målsättning om minst 10 000 värnpliktiga per år till 2030 (yrkande 25). Motionärerna föreslår även att den samlade krigsorganisationen ska öka till minst 100 000 personer (yrkande 28) och att andelen kvinnor bör uppgå till minst 40 procent (yrkande 29) till 2030. Vidare anser motionärerna att civilplikten bör införas för att skapa ett starkt befolkningsskydd. Motionärerna anser att det är en bra start att krigsplacera 3 000 personer i kommunal räddningstjänst för att sedan stegvis och strategiskt bygga ut den utifrån behov och kapacitet. Motionärerna föreslår därför att riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om införande och utbyggnad av civilplikt (yrkande 50).

I motion 2023/24:2662 anför Ingela Nylund Watz m.fl. (S) att en modern värnplikt och civilplikt som byggs upp i ett sammanhang kan vara den hörnsten som krävs för att gemensamt kunna säkra och försvara vårt land, på kort och lång sikt. Motionärerna menar att beredskap, kunskap och möjligheter att kunna hantera kriser måste stå i paritet med Sveriges geografiska behov och understryker att Stockholms- och Mälardalsregionen står för närmare hälften av Sveriges befolkning, sysselsättning och BNP. I motionen föreslås därför att regeringen bör se över behovet av fler värnplikts- och civilpliktsutbildningar i Stockholms- och Mälardalsregionen.

Bakgrund och tidigare behandling

Lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt utgör en viktig beståndsdel i den rättsliga regleringen. Lagen ger förutsättningar för att få tillgång till personal i totalförsvaret, ytterst genom att staten får tillämpa tvångsmedel. Enligt 1 kap. 2 § gäller totalförsvarsplikt för varje svensk medborgare mellan 16 och 70 år. Totalförsvarsplikten gäller också under motsvarande tid för var och en som

utan att vara svensk medborgare är bosatt i Sverige. En totalförsvarspflichtig är skyldig att på begäran genomgå mönstring eller annan utredning som behövs samt tjänstgöra inom totalförsvaret i den omfattning som hans eller hennes kroppskrafter och hälsotillstånd tillåter. Tjänstgöringsskyldigheten fullgörs genom värnplikt, civilplikt eller allmän tjänsteplikt (1 kap. 3 §). En totalförsvarspflichtig är numera skyldig att fullgöra värn- eller civilplikt endast om regeringen har beslutat om det med hänsyn till Sveriges försvarsberedskap (1 kap. 3 a §).

Det var våren 2010 som riksdagen beslutade om den lagstiftning som fastställde att försvarets personalförsörjning ska vila på frivillighet och att en könsneutral totalförsvarspflicht endast ska tillämpas när försvarsberedskapen så kräver (prop. 2009/10:160, bet. 2009/10:FöU8, rskr. 2009/10:269). När förslaget behandlades konstaterade utskottet att det blivit alltmer uppenbart att totalförsvarspikten urholkats, och man såg ett behov av att reformera den militära utbildningen och anpassa den till en insatsorganisation i enlighet med det försvarspolitiska inriktningsbeslutet.

Regeringen gav en särskild utredare i uppdrag (dir. 2015:98) att föreslå en långsiktigt hållbar personalförsörjning av det militära försvaret. Utredaren överlämnade sitt betänkande En robust personalförsörjning av det militära försvaret (SOU 2016:63) den 28 september 2016 med det huvudsakliga förslaget att återaktivera mönstring och grundutbildning med värnplikt.

Med stöd av 1 kap. 3 a § lagen om totalförsvarspflicht fattade regeringen den 2 mars 2017 beslut om att totalförsvarspflichtiga ska vara skyldiga att genomföra mönstring och fullgöra grundutbildning med värnplikt. Skyldigheten för både män och kvinnor att mönstra gäller sedan den 1 juli 2017. Skyldigheten att fullgöra grundutbildning med värnplikt gäller sedan den 1 januari 2018.

Enligt det nu gällande försvarsbeslutet för perioden 2021–2025 som fattades i december 2020 ska krigsorganisationen utökas, vilket medför ett utökat personalbehov. Totalförsvarspropositionens inriktning är att det totala antalet befattningar i krigsorganisationen kommer att uppgå till ca 90 000 när organisationen är personellt uppfyllt och att grundutbildningsvolymerna ska öka successivt för att uppgå till 8 000 värnpliktiga per år 2025 (prop. 2020/21:30).

Försvarsberedningen konstaterar i sin rapport Kontrollstation 2023 (Ds 2023:12) att utökningen av Försvarsmaktens grundorganisation pågår i överensstämmelse med gällande totalförsvarsbeslut. Beredningen konstaterar samtidigt att det finns personalbrister inom vissa kompetenser, vilket utgör en begränsning för tillväxten, och understryker personalförsörjningens betydelse för att förverkliga totalförsvarsbeslutet. Beredningen anser att utvecklingen av det militära försvaret i grunden ska fortsätta att följa inriktningen i totalförsvarsbeslutet till dess att ett nytt beslut fastställs av riksdagen.

I budgetpropositionen för 2024 (prop. 2023/24:1 utg.omr. 6) understryker regeringen att en fungerande personalförsörjning är central för arbetet med att stärka försvaret. Såväl grund- som krigsorganisationen växer personellt. Regeringen konstaterar att den återinförda grundutbildningen med värnplikt

utgör kärnan i krigsorganisationens tillväxt och är en förutsättning för att kunna producera fullt bemannade, utbildade och övade krigsförband. Grundutbildningsvolymerna behöver därför fortsätta att öka under kommande år. Enligt nuvarande inriktning kommer 8 000 totalförsvarspflichtiga att grundutbildas årligen fr.o.m. 2025.

På uppdrag av regeringen lämnade Försvarsmakten den 6 november 2023 ett reviderat underlag inför kommande försvarsbeslut (FM2023-23092:14, bil. 1). En förändrad utgångspunkt i förhållande till läget vid tidigare års underlag anges vara de fördjupade förberedelserna inför Natomedlemskapet. Därutöver framgår att det militära stödet till Ukraina påverkar både nationell militär förmåga här och nu och Försvarsmaktens planerade förmågeökning. Myndigheten redovisar att en krigsorganisation med tillräcklig volym, förmåga och tillgänglighet förutsätter att fler personer genomför grundutbildning med värnplikt. För att möta ökade krav på krigsorganisationen och möjliggöra en långsiktig personalförsörjning föreslår Försvarsmakten att grundutbildningsvolymerna ökas till 10 000 redan 2030, i stället för 2035 enligt myndighetens tidigare bedömning (i budgetunderlag för 2022). Även den tillväxten kan komma att omprövas om myndigheten bedömer att förutsättningarna förändras. Försvarsmakten ser behov av utökad närvaro i övre Norrland av flera olika anledningar och med flera syften och föreslår en viss utökad verksamhet längs väg E10 (Gällivare–Kiruna). Infrastruktur liksom viss personal förbereds men fortsatt beredning behöver avvakta kommande försvarsplanering inom ramen för Nato. Myndigheten avråder från politisk styrning av ytterligare etableringar av organisationsenheter och av verksamhet på olika orter. Försvarsmaktens produktionskapacitet, främst i fråga om personalförsörjning, bedöms inte kunna ökas utöver hittills genomförda och planerade satsningar på en rad olika orter i landet.

I sitt budgetunderlag för 2025 (FM2023-24770:10, bil. 1) redovisar Försvarsmakten att myndighetens planering utgår från att 10 000 totalförsvarspflichtiga grundutbildas per år fr.om. 2030. Försvarsmakten analyserar och prövar successivt lämpliga lösningar för att personalförsörja en större krigsorganisation och redovisar successivt de bedömningar som görs. Ytterligare ökning av grundutbildningsvolymerna förutsätter att ökningen sker i balans med produktions- och utbildningsförutsättningar och på befintliga organisationsenheter.

Försvarsmakten redovisar vidare att myndigheten arbetar målmedvetet för att bli en jämställd och jämlik organisation. Grundutbildning med värnplikt utgör det huvudsakliga insteget till militära personalkategorier. Antalet kvinnor som genomför värnplikt är därför avgörande för att möjliggöra en bred rekryteringsbas. Ytterligare ansträngningar behövs för att öka andelen kvinnor. Exempel på åtgärder är fortsatt översyn av kravprofiler för värnpliktsbefattningar, vilket ger bättre förutsättningar för båda könen att matchas mot fler befattningar vid mönstring och inskrivning, koncept för träning samt aktiviteter för att öka motivationen och därmed förutsättningarna för värnpliktiga att fullgöra sin tjänstgöring och därefter söka fortsatt utbildning.

Försvarsmakten analyserar för närvarande nivåer på kvantitativa mål för att öka andelen kvinnor och andelen medarbetare med utländsk bakgrund. En strävan är att så snart som möjligt nå en jämställd organisation med ca 40 procent kvinnor och 60 procent män.

Av Försvarsmaktens årsredovisning för 2023 (FM2023-9190:34) framgår att 6 320 värnpliktiga påbörjade grundutbildning under 2023 och att målsättningen om 6 000 därmed överträffades. 5 047 värnpliktiga slutförde grundutbildning och kunde krigsplaceras. Antalet kvinnor som slutförde grundutbildning var 24 procent, vilket motsvarar en ökning med 3 procentenheter jämfört med föregående utbildningsomgång. Andelen kvinnor som påbörjade grundutbildning var däremot något lägre än tidigare år och orsaken ska följas upp under 2024. Försvarsmakten redovisar att en större andel värnpliktiga söker fortsatt engagemang inom Försvarsmakten och att den positiva trenden med en låg andel som lämnar påbörjad grundutbildning håller i sig. Myndigheten genomförde under 2023 ett antal riktade kommunikationsinsatser, exempelvis skolinformation, för att locka kvinnor till värnplikten. Andelen kvinnor har fortsatt att öka gradvis under de senaste åren och målsättningen för 2024 är redan uppnådd för samtliga personalkategorier.

Totalförsvarets plikt- och prövningsverk (Plikt- och prövningsverket) har ansvaret för bl.a. mönstring och inskrivning till grundutbildning med värnplikt. Verksamheten styrs av lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt vad gäller inskrivning till värnplikt. Den tillåter inte någon positiv särbehandling av underrepresenterat kön, utan den som är bäst lämpad ska skrivas in för tjänstgöring enligt 3 kap. 2 §. Enligt 1 § förordningen (2010:1472) med instruktion för Totalförsvarets plikt- och prövningsverk ska dock myndigheten tillhandahålla urvalstester av dem som ansökt till militär utbildning inom Försvarsmakten. Enligt förordningen ska urvalstesterna vara utformade så att de främjar en jämställd rekrytering.

I årsredovisningen för 2023 redovisar Plikt- och prövningsverket att de har mönstrat och prövat drygt 27 000 totalförsvarspliktiga till grundutbildning med värnplikt, vilket innebär att målet i regleringsbrevet om 24 500 har uppnåtts. Andelen kvinnor har varit 20 procent och därmed i paritet med tidigare år. Myndigheten redovisar även att det nya prövningskontoret i Göteborg fortsatte att växa enligt plan under 2023 i syfte att kunna genomföra minst 10 000 prövningar per år fr.o.m. 2024. Myndigheten har också vuxit både personellt och kompetensmässigt i syfte att nå målet att från 2025 kunna mönstra med 8 000 personer inskrivna till grundutbildning med värnplikt.

Regeringen beslutade den 4 januari 2024 att ge en särskild utredare i uppdrag att analysera och föreslå hur tillgången till personal inom det militära försvaret kan förbättras (dir. 2024:2 En ökad tillgång till personal och en ökad uthållighet inom det militära försvaret). Regeringen konstaterar i beslutet bl.a. att en större krigsorganisation medför ett utökat personalbehov och att värnplikten är avgörande för den militära personalförsörjningen. Inte minst mot bakgrund av det kraftigt försämrade säkerhetspolitiska läget, stödet till Ukraina och Natomedlemskapet bedömer regeringen att det finns ett stort

behov av att se över förutsättningarna för att öka tillgången till personal och uthålligheten inom det militära försvaret. Utredningen har därför som syfte att utifrån 14 frågeställningar öka tillgängligheten av både militär och civil personal inom Försvarmakten. Av direktiven framgår vidare att utredaren ska belysa och analysera personalförsörjningsfrågor med hänsyn till hur både kvinnor och män berörs av de frågeställningar som utredningen omfattar. Utredningen ska bl.a.

- analysera hur Försvarmaktens behov av värnpliktig personal med vissa nyckelkompetenser kan tillgodoses
- analysera om skyldigheten att fullgöra värnplikt vid höjd beredskap bör kvarstå efter att den övre åldersgränsen nåtts
- analysera vilka möjligheter som finns att i ökad utsträckning använda värnpliktiga i grundutbildning för beredskap och annan verksamhet
- analysera behovet och de samhällsekonomiska konsekvenserna av en utökning av totalförsvarspliktigas beredskapstjänstgöring
- analysera möjligheten att låta värnpliktiga vara krigsplacerade i personalreserven i högre utsträckning
- analysera Försvarmaktens möjlighet att säkerställa tillgång till personal ur olika personalkategorier i grundberedskap och hur Försvarmaktens behov av krigsplacerad civil personal ska tillgodoses
- föreslå nödvändiga åtgärder och författningsförslag.

Utredaren ska redovisa sitt uppdrag senast den 1 januari 2025.

I samband med beredningen av den nuvarande inriktningen för totalförsvaret (prop. 2020/21:30) riktade riksdagen ett tillkännagivande till regeringen om att utreda utformningen av en modern civilplikt. I utskottets betänkande betonades att civilplikten behövde utredas grundligt för att kunna utformas på ett så ändamålsenligt sätt som möjligt i stället för att återuppväckas i samma form som tidigare (bet. 2020/21:FöU4). Utskottet har även vid senare behandling av personalförsörjningsfrågor understrukit vikten av att civilplikten utformas på ett ändamålsenligt sätt (bet. 2022/23:FöU8).

I november 2022 lämnade Utredningen om civilbefolkningens skydd vid höjd beredskap sitt betänkande (SOU 2022:57) med förslag om att bl.a. inrätta en statlig beredskapsorganisation för räddningstjänsten bemannad av civilpliktiga.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) fick i januari 2023 i uppdrag att genomföra de åtgärder som behövs för att förbereda för en aktivering av civilplikten inom kommunal räddningstjänst (Fö2023/00118). MSB redovisade uppdraget den 1 mars 2023. MSB bedömer att ca 2 000 till 3 000 personer kan finnas lämpliga, efter fullgjord utredning, att skrivas in och krigsplaceras i befattning inom kommunal räddningstjänst.

MSB har också haft i uppdrag från regeringen (Ju2022/02313) att ta fram dimensionerande planeringsförutsättningar för kommunens räddningstjänst under höjd beredskap. I sin redovisning av uppdraget (lämnad den 1 mars

2023) uppger MSB bl.a. att kommunens räddningstjänst i dagsläget huvudsakligen är dimensionerad för att hantera olyckor i fred. Den kommunala räddningstjänsten behöver därför förstärkas för att kunna möta de utmaningar som krigs fara och ytterst krig kan medföra. MSB bedömer att antalet personer inom den kommunala räddningstjänsten åtminstone behöver fördubblas inom en tioårsperiod jämfört med dagens 16 000 hel- och deltidsanställda.

Regeringen beslutade den 27 juli 2023 att ge en särskild utredare i uppdrag att analysera och lämna förslag om hur personalbehoven inom det civila försvaret kan tryggas (dir. 2023:116 En långsiktigt hållbar personalförsörjning av det civila försvaret). Utredaren ska bl.a.

- analysera och bedöma behoven av personalförstärkningar inom verksamheter som är viktiga för totalförsvaret vid höjd beredskap
- analysera förutsättningarna för att säkerställa det civila försvarets personalbehov med totalförsvarspliktig personal
- med utgångspunkt i gällande regelverk om allmän tjänsteplikt och civilplikt föreslå en personalförsörjning av det civila försvaret som är anpassad efter dagens samhälle och de behov som finns inom det civila försvaret
- analysera och föreslå vilka delar av civilplikten som bör aktiveras och inom vilka verksamheter civilplikt ska kunna fullgöras
- bedöma om en aktivering av civilplikten ger anledning till förändringar i bestämmelserna om mönstring, inskrivning, grundutbildning, krigsplacering, repetitionsutbildning samt beredskaps- och krigstjänstgöring i lagen om totalförsvarsplikt
- föreslå nödvändiga författningsförslag.

Uppdraget ska redovisas senast den 27 januari 2025.

Mot bakgrund av det säkerhetspolitiska läget bedömde dock regeringen att det fanns skäl att även mer skyndsamt vidta åtgärder som kan stärka det civila försvaret på vissa specifika områden. Den 8 september 2023 remitterades således promemorian Aktivering av civilplikt inom den kommunala räddningstjänsten och elförsörjningsområdet (Fö2023/01488) som tagits fram inom Regeringskansliet. I promemorian föreslogs bl.a. de författningsändringar som, i avvaktan på den tillsatta utredningen, skulle kunna möjliggöra en skyndsam aktivering av civilplikten för de totalförsvarspliktiga som redan har tillräcklig kompetens för att fullgöra civilplikt. Enligt förslaget skulle en aktivering av civilplikten begränsas till de verksamhetsområden som bedömts vara lämpliga för en skyndsam aktivering, nämligen den kommunala räddningstjänsten och elförsörjningsområdet. I promemorian föreslogs de författningsändringar och övriga åtgärder som krävs för att det skulle vara möjligt att begränsa en aktivering av civilplikten till nämnda två områden samt för att ge MSB rollen som bemanningsansvarig myndighet för detta.

Efter remissbehandling av promemorian gav regeringen den 12 oktober 2023 Affärsverket svenska kraftnät i uppdrag (KN2023/04096) att närmare analysera behovet av civilplikt inom elförsörjningen.

Med stöd av 1 kap. 3 a § lagen om totalförsvarsplikt fattade regeringen den 21 december 2023 beslut om att totalförsvarspliktiga ska vara skyldiga att fullgöra repetitionsutbildning med civilplikt för verksamhetsområdena räddningstjänst som kommunerna ansvarar för samt för drift och underhåll inom elproduktion och nätverksamhet (Fö2023/0055 och Fö2023/01488). Skyldigheten att fullgöra repetitionsutbildning med civilplikt gäller sedan den 19 januari 2024. Regeringen fattade samma dag beslut om nödvändiga förordningsändringar, vilka också trädde i kraft den 19 januari 2024 (Fö2023:01488 delvis).

I samma beslut som aktiveringen av civilplikt gav regeringen MSB i uppdrag bl.a. att identifiera och utreda totalförsvarspliktiga som har tillräcklig utbildning för att kunna fullgöra civilplikt inom kommunal räddningstjänst och att till Plikt- och prövningsverket lämna in underlag för inskrivning och framställningar om krigsplanering i fråga om dessa personer. MSB fick vidare i uppdrag att senast under det fjärde kvartalet 2024 påbörja repetitionsutbildning för totalförsvarspliktiga inom området. Affärsverket svenska kraftnät fick i uppdrag att påbörja förberedelser för att kunna skriva in totalförsvarspliktiga som har tillräcklig kompetens för civilplikt inom elförsörjning.

I Försvarsberedningens delrapport Kraftsamlings – Inriktningen av totalförsvaret och utformningen av det civila försvaret (Ds 2023:34) understryker beredningen vikten av skyndsamt i frågor om aktivering av civilplikt och personalförsörjningen av det civila försvaret och framhåller att det kan uppstå behov av att fatta ytterligare beslut i fråga om sektorer aktuella för civilplikt redan innan den pågående utredningen lämnat sitt betänkande.

Riksdagen riktade i mars 2022 ett tillkännagivande till regeringen om att vidta de åtgärder som krävs för att garantera Pliktrådets oberoende från Försvarsmakten (bet. 2021/22:FöU8 punkt 6, rskr. 2021/22:218). Den ovan nämnda utredningen En ökad tillgång till personal och en ökad uthållighet inom det militära försvaret (dir. 2024:2) har i uppdrag att bl.a. analysera och granska Pliktrådets självständighet i förhållande till Försvarsmakten och vid behov föreslå åtgärder för att garantera att Pliktrådet kan utöva medinflytande på ett tillfredsställande sätt.

Bestämmelser om förmåner till totalförsvarspliktiga finns i förordningen (1995:239) om förmåner till totalförsvarspliktiga. Den nyssnämnda utredningen har fått i uppdrag att analysera om det finns behov av att förändra förmånerna till totalförsvarspliktiga och analysera de samhällsekonomiska konsekvenserna av detta.

Utskottets ställningstagande

När riksdagen beslutade att utöka såväl krigs- som grundorganisationen i totalförsvarsbeslutet för perioden 2021–2025 konstaterades det att tillväxten av krigsorganisationen medför ett utökat personalbehov och att grundutbildningsvolymerna av värnpliktiga är centrala för bemanningen. Vidare konstaterades

det att civila verksamheter i totalförsvaret kräver att civilplikten aktiveras. Därefter har det försämrade säkerhetspolitiska läget, stödet till Ukraina och det svenska Natomedlemskapet ökat behovet av att stärka den svenska försvarsförmågan. Försvaret behöver växa ytterligare, vilket kräver ökad tillgång på personal. Mot den bakgrunden vill utskottet återigen framhålla vikten av att långsiktigt trygga personalförsörjningen och anser, i likhet med regeringen och Försvarmakten, att den återinförda grundutbildningen med värnplikt är en förutsättning för en större krigsorganisation. Utskottet konstaterar att utökningen av Försvarmaktens grundorganisation pågår i överensstämmelse med gällande totalförvarsbeslut men välkomnar att Försvarmakten nu planerar för en snabbare ökning av grundutbildningsvolymerna än tidigare aviserat. Utskottet välkomnar också regeringens beslut att återaktivera civilplikten inom två viktiga verksamhetsområden men fortsätter att lägga vikt vid att regeringen kontinuerligt ser över behovet av eventuella beslut i fråga om ytterligare sektorer. Utskottet konstaterar att det pågår två viktiga utredningar vars resultat kan komma att få stor betydelse för totalförsvarets personalförsörjning, varav den ena också innebär att civilplikten är föremål för en genomgripande översyn. Utskottet emotser vidare Förvarsberedningens slutrapport och regeringens kommande proposition om en ny försvarspolitik inriktning för bl.a. krigs- och grundorganisationen. Utskottet ser inte skäl att föregripa dessa beslutsprocesser och avstyrker därför motionerna 2023/24:2564 (S) yrkandena 25, 28 och 50, 2023/24:2450 (MP) yrkande 46, 2023/24:829 (C) och 2023/24:2662 (S).

När det gäller frågor om totalförvarspliktigas medinflytande samt rättigheter och förmåner kan utskottet konstatera att utredningen En ökad tillgång till personal och en ökad uthållighet inom det militära försvaret har i uppdrag att analysera och granska Pliktrådets självständighet i förhållande till Försvarmakten samt analysera om det finns behov av att förändra förmånerna till totalförvarspliktiga. Utskottet ser ingen anledning att föregripa resultatet av detta arbete och avstyrker således motionerna 2023/24:2456 (C) yrkandena 9–11 och 2023/24:2450 (MP) yrkande 47.

Att de värnpliktiga är avgörande för tillväxten av krigsorganisationen innebär att fler och personer med rätt kompetenser behöver rekryteras. Vidare har utskottet även tidigare framhållit att en ökning av antalet kvinnor är en förutsättning för en långsiktigt hållbar personalförsörjning och att en hög andel kvinnor som genomför värnplikten är avgörande för att möjliggöra tillväxten. Utskottet kan konstatera att berörda myndigheter bedriver ett systematiskt arbete för att rekrytera, mönstra och utbilda fler och rätt personer och att även frågor om jämnare könsfördelning samt jämställdhet och jämlikhet beaktas. Vidare har utredningen En ökad tillgång till personal och en ökad uthållighet inom det militära försvaret i uppdrag att t.ex. se över frågan om att trygga tillgången på värnpliktiga med vissa nyckelkompetenser samt att i stort analysera personalförsörjningsfrågor med hänsyn till båda könen. Mot den bakgrunden ser utskottet inte skäl att vidta ytterligare åtgärder varför även övriga motionsyrkanden inom området avstyrks.

Försvarsmaktens personalförsörjning och förmåga att rekrytera och behålla personal

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden om Försvarsmaktens personalförsörjning och förmåga att rekrytera och behålla personal.

Jämför reservation 4 (S), 5 (SD), 6 (C) och 7 (MP).

Motionerna

I kommittémotion 2023/24:778 anför Sven-Olof Sällström m.fl. (SD) att Försvarsmaktens viktigaste resurs är personalen och att mycket behöver göras för att säkerställa en god tillgång på dugliga och professionella ledare som kan verka som förbandschefer i kris och krig. Detta gäller även flera kategorier av nyckelpersonal och personalkategorier med specialiserad teknisk inriktning inom samtliga vapengrenar. Officerskåren som helhet måste ha en åldersstruktur och fysisk status som motsvarar de krav som ställs för att kunna föra ett aktivt befäl under kris och krig. En god tillgång på reservofficerare med hög professionalitet bör säkerställas genom förhöjd status för yrkesgruppen och bättre villkor t.ex. genom rätt till tjänstledighet och möjlighet till karriärväxling. Motionärerna föreslår mot den bakgrunden att riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör beakta personalfrågan (yrkande 6).

I kommittémotion 2023/24:2456 av Mikael Larsson m.fl. (C) anför motionärerna att personalförsörjningen inom Försvarsmakten är en av de största utmaningarna framöver. Sverige går in i Nato samtidigt som det militära försvaret ska växa kraftigt kommande år. Åtgärder behövs både i ett kort och i ett långt perspektiv för att hitta lösningar för en hållbar personalförsörjning. Motionärerna bedömer att utökade möjligheter till visstidsanställningar, högre pensionsålder, reservofficerares rätt till tjänstledighet och förbättrade villkor för officersaspiranter kan vara lämpliga åtgärder. I motionen framhålls också vikten av att Försvarsmakten kan erbjuda goda villkor och incitament för den personal som är intresserad av att söka sig till myndigheten att stanna kvar i ytterligare några år eller för den som vill återvända i tjänst efter några år i civil karriär. Motionärerna föreslår därför att riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behov av kortsiktiga och långsiktiga åtgärder för att undvika personalflykt och säkra personalförsörjningen inom Försvarsmakten (yrkande 15), om möjligheten att anställa soldater för längre tid än idag (yrkande 16) och om behovet av en översyn av officersaspiranters villkor (yrkande 17). I motionen framhålls vidare vikten av uppföljning i jämställdhetsarbetet, varför motionärerna föreslår att försvarsmaktsledningen regelbundet följer upp och utvärderar förbanden i fråga om deras jämställdhets- och likabehandlingsarbete (yrkande 13). Slutligen föreslås i yrkande 14 att kvinnliga soldater ska kunna genomföra övningar och

strid med utrustning och skydd som inte hämmar deras rörelser och begränsar deras eller gruppens förmåga till strid.

I kommittémotion 2023/24:2564 av Peter Hultqvist m.fl. (S) anføres att Försvarsmaktens viktigaste resurs är personalen och att folkförankringen är avgörande för Sveriges motståndskraft. Motionärerna understryker att Försvarsmaktens förmåga att attrahera, rekrytera, utveckla och behålla kompetent personal är avgörande för myndighetens förmåga att växa i enlighet med försvarsbeslut och riksdagens intentioner. Mot den bakgrunden föreslår motionärerna att man ska skapa förutsättningar för Försvarsmakten att ge de anställda goda villkor för att kunna rekrytera officerare, soldater och sjömän (yrkande 30). Motionärerna föreslår vidare en förändrad officersutbildning för att möta den nya tidens krav (yrkande 26). Motionärerna anser även att kadetterns förmåner och lönevillkor bör ses över (yrkande 27). Vidare yrkar motionärerna att hinder för reservofficerars möjligheter att öva och tjänstgöra undanröjs genom en reglerad rätt till tjänstledighet (yrkande 32). Motionärerna anser också att Försvarsmakten måste arbeta aktivt för att göra det möjligt att kombinera en karriär inom Försvarsmakten med familjeliv. Försvaret av Sverige är en angelägenhet för hela landet, och hela befolkningens kompetens måste kunna tillvaratas, enligt motionärerna. De föreslår därför att riksdagen ställer sig bakom det som anføres i motionen om att stödja Försvarsmakten i att arbeta aktivt med jämställdhet och inkludering för strävan mot en mer diversifierad personalsammansättning (yrkande 31). Slutligen framhåller motionärerna hemvärnets betydelse för det svenska totalförsvaret. Hemvärnets alla uppgifter som en del i Försvarsmaktens insatsorganisation kräver en försvarsförmågehöjning i paritet med Försvarsmaktens behov. Motionärerna föreslår därför att målet ska vara en samlad organisation om minst 25 000 hemvärnssoldater till 2030 (yrkande 35).

I kommittémotion 2023/24:2677 av Annika Hirvonen m.fl. (MP) anför motionärerna att det vore önskvärt att se över och modernisera regelverket för t.ex. dagarsättningen och rätten till bostadsbidrag så att fler studerande inom totalförsvaret skulle kunna få mer likvärdiga förutsättningar att kunna arbeta extra eller under sommaren som andra studenter. Det skulle vara av betydelse för Försvarsmaktens möjligheter att rekrytera även äldre personer som har familj. Motionärerna föreslår därför att riksdagen ställer sig bakom det som anføres i motionen om ökade möjligheter för totalförsvarspliktiga som får ersättning att arbeta (yrkande 17).

Bakgrund och tidigare behandling

I budgetpropositionen för 2024 (prop. 2023/24:1 utg.omr. 6) redovisar regeringen att Försvarsmaktens personalvolym ökar i enlighet med myndighetens målsättningar. Stabiliteten i personalförsörjningen har ökat genom långsiktig planering och identifiering av behov och brist på personal i krigs- och grundorganisationen. Liksom tidigare år noteras en viss brist på vissa specifika kompetenser. Myndigheten analyserar kontinuerligt vilka

kompetenser som är nödvändiga i organisationen och hur attraktiva kompetenser ska rekryteras och behållas. Under 2022 skedde en kraftig ökning av antalet ansökningar till hemvärnet.

Av Försvarsmaktens årsredovisning för 2023 (FM2023-9190:34) framgår att tillgången till personal har ökat också under det senaste året, när det gäller såväl antal som tillgänglighet. Inom vissa kompensområden kvarstår dock fortfarande brister (inom t.ex. vissa teknikområden). De personalvolymerna som planerats i budgetunderlaget för 2022 har i huvudsak uppnåtts. Under 2023 ökade antalet yrkesofficerare jämfört med föregående år. Även antalet kontinuerligt tjänstgörande gruppbefäl, soldater och sjömän (GSS/K) ökade samtidigt som andelen avgångar bland GSS/K minskade en aning i jämförelse med föregående år. Antalet tidvis tjänstgörande gruppbefäl, soldater och sjömän (GSS/T) ökade något, men för att uppnå det uppsatta målet till 2025 bedömer myndigheten att det krävs stora rekryteringsinsatser. Även gruppen civila arbetstagare och reservofficerare ökade jämfört med föregående år. Myndigheten redovisar att andelen kvinnor har ökat gradvis under de senaste åren och att målsättningen för 2024 redan är uppnådd för samtliga personal-kategorier. Den samlade lägesbilden för 2023 visar dock att det finns utmaningar med att genomföra Försvarsmaktens inriktning i fråga om jämställdhet och jämlikhet i organisationen.

Under 2023 vidtog Försvarsmakten ett antal åtgärder i syfte att bygga attraktionskraft och nå framgång i att rekrytera, utveckla och behålla personal. För att myndigheten över tid ska kunna konkurrera med andra aktörer på arbetsmarknaden och fortsätta att vara en attraktiv arbetsgivare höjdes de lägsta lönenivåerna inom myndigheten. Man genomförde riktade satsningar för att höja ingångslönerna för gruppbefäl, soldater och sjömän samt löner för piloter. Andra satsningar som gjordes under året är nya kollektivavtal som innebär ökad handlingsfrihet och flexibilitet för organisationen i fråga om personalförsörjning. Ändringar har gjorts i tjänstepensionsavtal som innebär möjlighet för yrkesofficerare att arbeta kvar efter uppnådd tjänstepensions-ålder med uppskjuten officerspension vilket har medfört att ett stort antal officerare, inklusive flygförare, har valt att skjuta upp sin pension. Ett nytt kollektivavtal för flygförare tecknades under året för att trygga ”behållarperspektivet” för flygförarkollektivet. En annan positiv trend under året är att ett stort antal individer påbörjade någon av yrkesofficersutbildningarna efter slutförd grundutbildning. För att stärka tillväxten av yrkesofficerare utökades antalet utbildningsplatser vid officersprogrammet och en kampanj genomfördes som bidrog till att öka intresset för officersyrket bland unga.

I Försvarsmaktens reviderade underlag inför kommande försvarsbeslut (FM2023-23092:14, bil. 1) framhåller myndigheten att tillgång till personal med rätt kompetens är en förutsättning såväl för produktion och beredskap som för fortsatt återuppbyggnad av den militära förmågan. Samtidigt är personalläget ansträngt och utgör en begränsande faktor för tillväxt. Myndigheten bedömer att man överlag behöver förstärka antalet kontinuerligt tjänstgörande i olika personalkategorier för att lösa aktuella och kommande

uppgifter. Utöver detta finns särskilda utmaningar inom vissa kompetenser som i förlängningen kan påverka myndighetens tillväxtpotentialer.

I budgetunderlaget för 2025 (FM2023-2470:10, bil. 1), som tar sin utgångspunkt i det reviderade underlaget inför kommande försvarsbeslut, redovisar Försvarsmakten den planerade personaltillväxten för 2025, 2030 och 2034. Utvecklingen utgår från befintliga personalvolymen, krigsförbandens kommande behov och övriga produktionsförutsättningar. I förhållande till planeringen i myndighetens budgetunderlag för 2022 sker både tidigare-läggning och utökning av personell tillväxt. Personalförstärkningar planeras för samtliga försvarsgrenar och stridskrafter. När det gäller t.ex. gruppen hemvärnssoldater anges en planerad tillväxt om 25 000 till 2025. Myndigheten betonar utmaningen med att tillgodose det ökade personalbehov som tillväxten bygger på samtidigt som uppgifter här och nu kräver mer resurser. Sedan Rysslands invasion av Ukraina har personal omprioriterats mot uppgifter inom ramen för anpassad beredskap samt för Sveriges stöd till Ukraina. Därtill bedömer myndigheten att medlemskapet i Nato kommer att innebära att ca 250 yrkesofficerare behöver tillsättas för olika Natotjänster de närmaste åren. Utöver omfördelning av befintlig personal bedömer Försvarsmakten att det behövs ytterligare personal inom olika kategorier och kompetensområden. Rekrytering och kompetensutveckling är särskilt prioriterat inom de kompetensområden inom vilka man har identifierat kvarstående brister.

Myndigheten uppger att en förutsättning för tillväxt är att Försvarsmakten är en konkurrenskraftig arbetsgivare som kan attrahera och behålla personal och därför genomförde man ett flertal åtgärder under året. Utöver de som framgår av årsredovisningen kan nämnas att även instruktörsersättningarna för hemvärns- och frivilligpersonal samt ett antal rörliga ersättningar för andra personalkategorier har höjts. Myndigheten planerar för ytterligare satsningar för en effektiv kompetens- och personalförsörjning. Exempel på kommande åtgärder är det fortsatta arbetet med att se över avtal inom personalområdet och fortsatt analys av kompetensläget med myndighetens befattningsstruktur och uppdatering av kompetensområdesspecifikationer. Vidare pågår ett arbete med att se över och förändra interna bestämmelser i syfte att öka och förenkla möjligheterna till rörlighet mellan yrkesofficerare och reservofficerare. Sedan 2023 pågår inom myndigheten en utredning med uppgift att analysera och lämna förslag på förändringar av dagens reservofficerssystem. Arbetet syftar till att utveckla ett reservofficerssystem som är attraktivt och stöder myndighetens personalförsörjning. För att attrahera ytterligare medarbetare kommer myndigheten att öka arbetet med riktad information till värnpliktiga om fortsatt engagemang i Försvarsmakten. Det sker genom extra insatser vid förband och skolor och på central nivå i syfte att stärka intresset främst för officersyrket men även övriga befattningar. För att stärka attraktionen och medvetenheten bland elever på alla nivåer (grund-, gymnasie- och högskolor samt universitet) kommer arbete med skolinformatörer att utföras. För att öka rekryteringen genomförs t.ex. en analys av de 29 000 sökande till hemvärdet för att öka tillväxten i hemvärnsförbanden. Vidare genomförs en översyn av

fler vägar in till yrken i Försvarsmakten, t.ex. genom en ambitionsökning och en förändrad modell för rekrytering till särskild officersutbildning och traineeprogram för it-personal. Myndigheten planerar tillsammans med Försvarshögskolan att fr.o.m. utbildningsstarten 2024 göra extra antagning till grundläggande officersutbildning, officersprogrammet och det högre officersprogrammet. För att bättre matcha individer mot befattningar i organisationen och därmed öka sannolikheten för fortsatt tjänstgöring utvecklas yrkesvägledningen vid ansökan till specialistofficersutbildningen. Introduktionsutbildningen av nya medarbetare, med fokus på civilanställda, kommer att utvecklas i syfte att ge en ökad förståelse för och kunskap om Försvarsmakten samt för att motivera till långsiktigt engagemang i myndigheten. Parallellt pågår ett arbete med att öka möjligheterna till flexibelt arbete för samtliga medarbetare inom myndigheten. Arbetet pågår också med styrning av bemanning och karriärutveckling (arbetsledning) av civila samt analys och översyn av personaltjänst i höjd beredskap.

I fråga om jämställdhet redovisar regeringen i budgetpropositionen för 2024 (prop. 2023/24:1 utg.omr. 6) att Försvarsmakten har fortsatt sitt arbete med utbildning av personal, kommunikation och information, systematisk integrering av jämställdhetsperspektiv, materielutveckling och framtagande av stödmaterial för att öka andelen kvinnor i verksamheten samt för att stärka jämställdhetsintegreringen inom myndigheten. Myndigheten har också bidragit till genomförandet av den nationella handlingsplanen för kvinnor, fred och säkerhet. Myndigheten har vidare fortsatt att särskilt fokusera på frågan om ovälkommet beteende, och har vidareutvecklat utbildning och internkommunikation, men bedömer att arbete kvarstår.

I sin årsredovisning för 2023 (FM2023-9190:34, bil. 1) uppger Försvarsmakten att myndighetens jämställdhets- och jämlikhetsarbete är en viktig del i att attrahera och behålla personal, bygga folkförankring och försvarsvilja samt få en fördjupad civillägesbild i militära operationer. Arbetet utgör en del av myndighetens hållbarhetsarbete. Den samlade lägesbilden för 2023 visar att det finns såväl positiva tendenser som kvarstående utmaningar med att införa jämställdhet och jämlikhet i organisationen. Myndigheten redovisar att det är positivt att andelen kvinnor ökat gradvis inom myndigheten under de senaste åren och att målsättningen fram till 2024 är uppnådd för alla personal-kategorier. Måltalen uppnåddes för andelen kvinnor som har påbörjat specialistofficersutbildning och slutfört grundutbildning. Däremot nåddes inte måltalen för officersprogrammet och andelen kvinnor som påbörjade grundutbildning under 2023. En förklaring till det senare uppges kunna vara att antalet värnpliktiga totalt, män och kvinnor, som påbörjade grundutbildning 2023 ökade totalt sett jämfört med 2022. Orsaken ska följas upp under 2024. Myndigheten vidtog ett antal åtgärder under 2023 i syfte att öka andelen kvinnor i organisationen, t.ex. genomfördes ett antal riktade kommunikationsinsatser såsom skolinformation. För att locka fler kvinnor användes också fler kvinnor i uppdraget som skolinformatörer.

Försvarsmakten fortsätter även att arbeta aktivt för kvalitativ jämställdhet och jämlikhet inom organisationen bl.a. genom att förebygga ovälkommet beteende så att möjligheter och likvärdiga förutsättningar skapas för alla medarbetare. I myndighetens senaste medarbetarundersökning framkom att Försvarsmakten inte uppfattas som en kvalitativt jämställd organisation bland den anställda personalen. Bland annat visade den att kvinnor i lägre utsträckning än män upplever likabehandling, exempelvis i hur man värderas och får sin kompetens tillvaratagen samt att myndigheten fortfarande har utmaningar med ovälkommet beteende. För att ge stöd och omhänderta de ärenden som rapporteras har utredarkompetensen höjts i hela myndigheten genom utbildningsinsatser. Myndigheten uppger att detta arbete behöver fortsätta under kommande år och att interna rutiner behöver utvecklas. I fråga om jämställdhetsintegrering är myndighetens mål att skapa förutsättningar för att jämställdhetsanalys ska genomföras systematiskt inom ordinarie berednings- och beslutsprocesser. Högre chefer inom myndigheten genomgår sedan några år tillbaka en utbildning som syftar till att ge ökad kunskap om jämställdhetsuppdraget och hur de kan integrera detta i sitt beslutsfattande. Under 2023 examinerades 45 chefer, varav 8 kvinnor och 37 män. Utvärderingarna visar på en ökad förståelse för införandet av jämställdhetsanalyser vid beslut i syfte att myndigheten ska uppnå en jämnare fördelning av makt och inflytande mellan kvinnor och män. För att ge cheferna stöd vid genomförandet har det införts en ny utbildning som riktar sig till handläggare och stabsmedarbetare. Myndigheten arbetar även vidare i frågan om jämställdhetsperspektiv när det gäller utrustning och redovisar att materielproduktion systematiskt ska omhänderta användbarhet vid utformning, anskaffning och vidmakthållande av materiel. Som ett exempel inköptes under året nya specialanpassade kroppsskydd för kvinnor, men myndigheten uppger att ett omfattande arbete återstår.

I budgetunderlaget för 2025 (FM2023-2470:10, bil. 1) uppger Försvarsmakten att en jämställd och jämlik organisation är nödvändig för myndighetens kompetensförsörjning. Försvarsmakten arbetar målmedvetet för att fortsätta att utvecklas inom området och vara en attraktiv och inkluderande arbetsgivare. Arbetet är en förutsättning för en trovärdig och modern försvarsmakt och genom att man hittar de mest lämpliga individerna, oavsett kön eller bakgrund, ökar försvarsförmågan.

I förordningen (1995:239) om förmåner till totalförsvarspiktiga finns bestämmelser om förmåner till totalförsvarspiktiga. Genom en hänvisning i 13 § officersförordningen (2007:1268) gäller förmånerna även i förhållande till officersaspiranter och andra som genomför motsvarande militär utbildning. Dagersättningen till de sistnämnda regleras dock i officersförordningen, och genom en förordningsändring som trädde i kraft den 2 maj 2023 höjde regeringen dagsättningen för officersaspiranter och andra studerande från 140 kronor till 175 kronor.

Regeringen beslutade den 4 januari 2024 att ge en särskild utredare i uppdrag att analysera och föreslå hur tillgången till personal inom det militära försvaret kan förbättras i syfte att stärka dess uthållighet (dir. 2024:2). Utredaren ska belysa och analysera personalförsörjningsfrågor med hänsyn till hur både kvinnor och män berörs av de frågeställningar som utredningen omfattar. Utredaren ska bl.a.

- analysera om det finns behov av att förändra förmånerna enligt förordningen om förmåner till totalförsvarspliktiga
- analysera om det finns behov av att införa en uttrycklig rätt till tjänstledighet för reservofficerare
- analysera om det finns behov av att införa en ny personalkategori för tidvis tjänstgörande civil personal (t.ex. inom it- och tekniksektorn)
- analysera behovet av att ändra regleringen av anställningstider för kontinuerligt och tidvis tjänstgörande gruppbefäl, soldater och sjömän
- föreslå nödvändiga författningsförslag.

Uppdraget ska redovisas senast den 1 juli 2025.

Regeringen beslutade vidare den 27 juli 2023 att ge en särskild utredare i uppdrag att analysera och lämna förslag om hur personalbehoven inom det civila försvaret kan tryggas (dir. 2023:116). Utredaren ska bl.a.

- analysera och bedöma behoven av personalförstärkningar inom verksamheter som är viktiga för totalförsvaret vid höjd beredskap
- analysera förutsättningarna för att säkerställa det civila försvarets personalbehov med totalförsvarspliktig personal
- lämna förslag på nödvändiga åtgärder och författningsändringar.

Uppdraget ska redovisas senast den 27 januari 2025.

I betänkande 2022/23:F6U8 behandlade utskottet frågor om Försvarmaktens personalförsörjning. Utskottet framhöll vikten av att stabiliteten i Försvarmaktens personalförsörjning ökar samt att det sker genom långsiktig planering och identifiering av personalbehov respektive brister inom både krigs- och grundorganisation. Utskottet ansåg att goda arbetsförhållanden och förmågan att ta till vara och utveckla de anställdas kompetens och erfarenhet är grundläggande. Likaså underströks vikten av kvalitativ jämställdhet och en ökning av antalet kvinnor som en förutsättning för en långsiktigt hållbar personalförsörjning. Utskottet konstaterade dock att den långtgående delegeringen av arbetsgivarpolitiken innebär att Försvarmakten har en betydande frihet och ett mycket långtgående ansvar för sin personalförsörjning. Utskottet fann inte heller skäl att föregripa Försvarsberedningens inriktande underlag för utformningen av framtidens grund- och krigsorganisation. Däremot välkomnade utskottet en översyn av reservofficerssystemet.

Utskottets ställningstagande

Utskottet lägger stor vikt vid att stabiliteten i Försvarsmaktens personalförsörjning ökar samt att detta sker genom långsiktig planering och identifiering av behov respektive brist på personal inom både krigs- och grundorganisationen. Utskottet har tidigare framhållit att det i första hand är Försvarsmakten som – inom ramen för den delegerade statliga arbetsgivarpolitiken – ska utforma rekryteringen för att nå ut till så många som möjligt för att i förlängningen säkerställa förmågan att rekrytera och behålla personal. Utskottet vidhåller den uppfattningen och kan konstatera att detta ställer långtgående krav på att Försvarsmakten säkerställer att man har kompetens för att fullgöra sina uppgifter. Utskottet utgår från att Försvarsmakten verkar för en ändamålsenlig lönebildning och kompetensförsörjning och att myndigheten strävar mot de delmål som fastställts för de statliga arbetsgivarna som t.ex. jämn könsfördelning. Försvarsmakten har genom sin kompetensförsörjning ansvar för att säkerställa att relevant kompetens finns för att tillgodose myndighetens behov på både kort och lång sikt. Försvarsmaktens personalförsörjning utgör dessutom en väsentlig del av ansträngningarna för att uppnå de förmågeökningar som följer av de beslut som fattas av riksdagen och regeringen. Försvarsmakten framhåller själv att personell tillväxt ytterst syftar till en tillväxt av krigsorganisationen och en ökad tillgänglighet, vilket även utskottet vill understryka.

Försvarsmakten har alltså en betydande frihet och ett mycket långtgående ansvar för rekrytering, utbildning och personalförsörjning i stort. Utskottet kan konstatera att Försvarsmakten också bedriver ett omfattande arbete inom detta område och ser positivt på myndighetens ansträngningar. Med tanke på de stora utmaningarna är det dock utomordentligt viktigt att Försvarsmakten fortsätter att utveckla detta arbete, inte minst när det gäller frågor om kvalitativ jämställdhet och bättre villkor för myndighetens personal i stort. Utskottet välkomnar de förändringar som myndigheten har gjort i tjänstepensionsavtal och arbetet med att se över reservofficerssystemet.

Utskottet konstaterar också att det pågår två viktiga utredningar om totalförsvarets personalförsörjning vilka inkluderar bl.a. frågor om förmåner och andra ersättningar samt frågan om reservofficerars rätt till tjänstledighet.

Mot bakgrund av det anförda ser utskottet inte skäl att tillstyrka något av motionsyrkandena med förslag till åtgärder inom området.

Personalförsörjning inom räddningstjänsten

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden om personalförsörjning inom räddningstjänsten.

Jämför reservation 8 (S), 9 (C) och 10 (MP).

Motionerna

I motion 2023/24:2366 anför Gunilla Svantorp m.fl. (S) att endast 51 procent av brandmännen inför sommaren 2023 uppgav att deras räddningstjänster hade rekryterat tillräckligt med personal för att upprätthålla utryckningsförmågan. Motionärerna understryker att bemanningen är viktig för kvaliteten i samhällstjänsterna och föreslår att behovet av att införa nationella bemanningsriktlinjer inom räddningstjänsten ses över (yrkande 3).

I kommittémotion 2023/24:2450 anför Emma Berginger m.fl. (MP) att räddningstjänsten är den viktigaste resursen för snabba insatser vid bl.a. olyckor och bränder och att räddningstjänsten är central i totalförsvaret. Motionärerna föreslår därför i yrkande 48 att riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förstärka räddningstjänsten och förbättra förutsättningarna att arbeta för räddningstjänsten och i ideell verksamhet, även på deltid.

I kommittémotion 2023/24:2456 av Mikael Larsson m.fl. (C) framhålls vikten av att skyndsamt lösa frågan om räddningstjänst under höjd beredskap och förstärkningar genom civilpliktiga. Motionärerna anser att civilpliktiga inom räddningstjänsten i så stor utsträckning som möjligt bör rekryteras från lokalsamhällen runt om landet och sedan placeras och delvis utbildas i de lokala räddningstjänstorganisationerna. Mot den bakgrunden föreslås att riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om civilpliktiga och räddningstjänst under höjd beredskap (yrkande 27).

I kommittémotion 2023/24:2564 av Peter Hultqvist m.fl. (S) framhåller motionärerna vikten av att räddningstjänsterna fortsätter att utvecklas och föreslår att rekryteringen av deltidsbrandmän ses över (yrkande 54) och att MSB får en större samordnande roll i rekryteringen och utbildningen av deltidsbrandmän (yrkande 55).

Bakgrund och tidigare behandling

Det är kommunerna som enligt lagen (2003:778) om skydd mot olyckor, förkortad LSO, ansvarar för olycksförebyggande verksamhet och räddningstjänst inom respektive kommun. Enligt LSO har kommunens räddningstjänst i stort samma ansvar under höjd beredskap som i fredstid när det gäller att förhindra skador på människor, egendom och miljö. Vid höjd beredskap

tillkommer dock vissa uppgifter. De kommunala räddningstjänsterna organiseras framför allt med heltids- och deltidsanställda brandmän.

Frågan om en effektivare räddningstjänst har behandlats ett antal gånger tidigare. Riksdagen beslutade om vissa ändringar i LSO i oktober 2020 (prop. 2019/20:176, bet. 2020/21:FöU3, rskr. 2020/21:22–23) som innebar bl.a. en starkare statlig styrning av kommunernas förebyggande verksamhet och räddningstjänst genom ett nytt nationellt mål och tydligare handlingsprogram. Vidare fick kommunerna en skyldighet att upprätthålla en övergripande ledning av räddningstjänsten, och tillsynen och stödet förstärktes genom ökade uppgifter till MSB.

I betänkande 2020/21:FöU3 betonade utskottet att de dåvarande reglerna om arbetslöshetsförsäkring hade en påtagligt negativ påverkan på räddningstjänstens personalförsörjning eftersom en deltidsbrandman som var arbetslös i övrigt riskerade att få lägre arbetslöshetsersättning om han eller hon också var aktiv som deltidsbrandman. Riksdagen riktade ett tillkännagivande till regeringen om undantag i a-kassereglerna för deltidsbrandmän (rskr. 2020/21:22–23).

Riksdagen beslutade sedermera om lagändringar som tillåter undantag för deltidsbrandmän vid beräkning av arbetslöshetsersättning. Lagändringarna, som trädde i kraft den 31 maj 2021, innebär att en deltidsbrandmans arbete i form av beredskap och övning ska undantas vid beräkning av hur mycket ersättning som lämnas en ersättningsvecka, om inte arbetet tidigare har godkänts som bisyssla (prop. 2020/21:123, bet. 2020/21:AU14, rskr. 2020/21:287). I sitt yttrande till arbetsmarknadsutskottet ansåg utskottet att regeringens förslag var i linje med det ovan nämnda tillkännagivandet och anförde att arbetsmarknadsutskottet borde tillstyrka propositionen och avstyrka motionen (yttr. 2020/21:FöU6y).

I betänkande 2021/22:FöU7 framhöll utskottet än en gång vikten av att räddningstjänstens personalförsörjning fungerar. Förutom förmågan att rekrytera och bibehålla deltidsbrandmännen gällde det också arbetet med jämställdhet och mångfald. Mot bakgrund av de åtgärder som regeringen, MSB m.fl. hade vidtagit i fråga om bl.a. räddningstjänstens personalförsörjning fann utskottet inte skäl att vidta några ytterligare åtgärder.

Utskottet behandlade vissa frågor om personalförsörjning inom räddningstjänsten även i betänkandena 2022/23:FöU7 och 2022/23:FöU8. Utskottet underströk återigen vikten av att den kommunala räddningstjänsten bedrivs på ett så likvärdigt, effektivt och säkert sätt som möjligt i hela landet. I det förstnämnda betänkandet framhöll utskottet vikten av det arbete som regeringen och MSB bedriver i fråga om en effektivare kommunal räddningstjänst, personalförsörjning och utbildning samt förbättringar när det gäller att rekrytera och behålla deltidsbrandmän. Utskottet underströk vidare den roll som räddningstjänsten har i det civila försvaret och behovet av att aktivera civilplikten. Inte heller då såg utskottet skäl att vidta några andra åtgärder än de som regeringen och myndigheterna hade vidtagit.

I budgetpropositionen för 2024 (prop. 2023/24:1 utg.omr. 6) bedömer regeringen att samhällets förmåga att genomföra räddningsinsatser under fredstid är tillfredsställande men att det finns skillnader i landet. Regeringen anser däremot att den kommunala räddningstjänstens förmåga under höjd beredskap behöver öka. För att kunna hantera de påfrestningar som ett väpnat angrepp på Sverige skulle innebära bedömer regeringen att den kommunala räddningstjänsten behöver ha tillgång till mer personal vid höjd beredskap. Regeringen föreslår därför att MSB tillförs medel dels för att stärka MSB:s verksamhet, inklusive stödet till kommunerna, dels för att fördelas ut till kommunernas verksamhet för räddningstjänst. En viktig del i det civila försvaret är att säkerställa att samhällsviktiga funktioner kan fungera även under höjd beredskap och att den personal som behövs finns tillgänglig. Regeringen föreslår därför att MSB tilldelas medel för att aktivera civilplikten inom den kommunala räddningstjänsten för redan utbildade personer.

I januari 2023 meddelade regeringen att den med hänsyn till det rådande säkerhetsläget bedömde det som angeläget att förbereda för en aktivering av civilplikten och gav MSB i uppdrag att genomföra förberedelser för en aktivering av civilplikten för kommunal räddningstjänst (Fö2023/00118). MSB redovisade uppdraget den 1 mars 2023.

MSB har också haft i uppdrag från regeringen (Ju2022/02313) att ta fram dimensionerande planeringsförutsättningar för kommunens räddningstjänst under höjd beredskap. Uppdraget redovisades den 1 mars 2023.

Regeringen beslutade den 27 juli 2023 att ge en särskild utredare i uppdrag att analysera och lämna förslag om hur personalbehoven inom det civila försvaret kan tryggas (dir. 2023:116 En långsiktigt hållbar personalförsörjning av det civila försvaret). Utredaren ska bl.a. analysera och bedöma behoven av personalförstärkningar inom verksamheter som är viktiga för totalförsvaret vid höjd beredskap och analysera förutsättningarna för att säkerställa det civila försvarets personalbehov med totalförsvarspliktig personal. Uppdraget ska redovisas senast den 27 januari 2025.

Mot bakgrund av det säkerhetspolitiska läget bedömde dock regeringen att det fanns skäl att även mer skyndsamt vidta åtgärder som kan stärka det civila försvaret på vissa specifika områden. Med stöd av 1 kap. 3 a § lagen om totalförsvarsplikt fattade regeringen den 21 december 2023 beslut om att totalförsvarspliktiga ska vara skyldiga att fullgöra repetitionsutbildning med civilplikt för verksamhetsområdena kommunal räddningstjänst samt för drift och underhåll inom elproduktion och nätverksamhet (Fö2023/0055 och Fö2023/01488). Skyldigheten att fullgöra repetitionsutbildning med civilplikt gäller sedan den 19 januari 2024. Regeringen fattade samma dag beslut om nödvändiga förordningsändringar, vilka också trädde i kraft den 19 januari 2024 (Fö2023:01488 delvis). Ändringarna innebar bl.a. att MSB fick rollen som bemanningsansvarig myndighet för civilpliktiga inom den kommunala räddningstjänsten.

I samband med aktiveringen av civilplikten fick MSB också i uppdrag bl.a. att identifiera och utreda vilka totalförsvarspliktiga som har tillräcklig

utbildning för att kunna fullgöra civilplikt inom kommunal räddningstjänst och att senast under det fjärde kvartalet 2024 påbörja repetitionsutbildning för totalförsvarspliktiga inom området.

Av MSB:s årsredovisning för 2023 (publ. MSB2269) framgår att sektorn för räddningstjänst och skydd av civilbefolkningen har etablerats och att en tioårig plan för att höja förmågan är framtagen, tillika en årlig process för att samplanera åtgärderna tillsammans med aktörer i sektorn. MSB redovisar att det totala antalet brandmän i riket är relativt konstant (16 016 anställda 2023 jämfört med 15 879 föregående år) och att andelen kvinnor ökar långsamt. På större orter är de flesta brandmän anställda på heltid. På mindre orter är det vanligare med räddningstjänstpersonal i beredskap (deltidsanställda). Ungefär två tredjedelar av bemanningen av svensk räddningstjänst består av deltidsanställda. MSB uppger att det vid fler än hälften av de brandstationer som är bemannade med deltidsbrandmän råder bemanningssvårigheter, vilket bedöms hota tillgången till effektiva räddningsinsatser. För att stödja kommunerna i deras arbete med att rekrytera och behålla deltidsbrandmän tog MSB under 2023 fram ett stödmaterial för att förenkla och förbättra dialogen mellan den kommunala räddningstjänsten och befintliga potentiella huvudarbetsgivare för deltidsbrandmän. MSB har också, i samarbete med kommunal räddningstjänst, tagit fram en strategi och handlingsplan för personalförsörjningen av deltidsbrandmän. Strategin (publ. MSB2271) sammanfattar och visualiserar de förmågor och åtgärder som varje kommun behöver för att lyckas i sitt arbete med att rekrytera och behålla deltidsbrandmän. En första delmålbild för strategin är att Sveriges kommuner vid utgången av 2026 ska ha lyckats vända den negativa trenden så att minst 50 procent av räddningstjänstorganisationerna med deltidsbrandmän har en fungerande personalförsörjning.

MSB uppger vidare att myndigheten har fortsatt sitt arbete med att stödja de kommunala räddningstjänsterna i deras arbete med jämställdhet och mångfald; bl.a. har en webbkurs i likabehandling samt en vägledning tagits fram under året. MSB bedömer att det finns en stor rekryteringspotential i underrepresenterade grupper, för både heltids- och deltidsstyrkor. Vägledningen En räddningstjänst för alla och webbkursen Likabehandling är olika sätt att stödja räddningstjänsten att bli en attraktiv arbetsplats för en större del av befolkningen samt för att behålla befintlig personal. Vidare har en studie som behandlar arbetsförhållandena för deltidsbrandmän bidragit till ny kunskap om förutsättningarna för deltidsbrandmän när det gäller såväl jämställdhet som mångfald men även andra bakomliggande faktorer. MSB bedömer att det är nödvändigt att fortsätta att genomföra åtgärder inom området, bl.a. då det påverkar räddningstjänstens förmåga till personal- och kompetensförsörjning.

Utskottets ställningstagande

Som utskottet tidigare anfört är det viktigt att den kommunala räddningstjänsten bedrivs på ett så likvärdigt, effektivt och säkert sätt som möjligt i hela

landet. Utskottet vill därför återigen framhålla att det är centralt för områdets utveckling att räddningstjänstens personalförsörjning fungerar. Det gäller såväl arbetet med jämställdhet och mångfald i syfte att bredda rekryteringsbasen som ansträngningarna att rekrytera och bibehålla de så viktiga deltidssbrandmännen som uppbär en stor del av räddningstjänstens verksamhet. Utskottet kan konstatera att MSB bedriver ett aktivt arbete med att stödja kommunerna på dessa punkter, inte minst när det gäller frågan om deltidssbrandmännen. Vidare har riksdagen tidigare beslutat om lagändringar som tillåter undantag för deltidssbrandmän vid beräkning av arbetslöshetsersättning.

Utskottet vill återigen understryka den roll som räddningstjänsten har även i det civila försvaret. Utskottet instämmer med regeringen om att den kommunala räddningstjänstens förmåga under höjd beredskap behöver öka och att en viktig del i det civila försvaret är att säkerställa att samhällsviktiga funktioner kan fungera även under höjd beredskap och att den personal som behövs finns tillgänglig. Detta har tydliggjorts inte minst efter Rysslands invasion av Ukraina. Utskottet välkomnar således regeringens beslut att återaktivera civilplikten inom den kommunala räddningstjänsten för redan utbildad personal. Utskottet noterar också att MSB har gjorts till bemanningsansvarig myndighet och fått i uppdrag bl.a. att senast under det fjärde kvartalet 2024 påbörja repetitionsutbildning för totalförsvarspliktiga inom området. Utskottet konstaterar vidare att den pågående utredningen En långsiktigt hållbar personalförsörjning av det civila försvaret innebär att civilplikten är föremål för en genomgripande översyn och att resultatet kan komma att få stor betydelse även för räddningstjänstens personalförsörjning.

Mot bakgrund av den pågående utredningen och alla de åtgärder som regeringen och MSB har vidtagit i fråga om räddningstjänstens personalförsörjning finner utskottet inte skäl att vidta några ytterligare åtgärder på området för tillfället. Samtliga motionsyrkanden avstyrks.

Frivilligorganisationerna

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden om frivilligorganisationerna.

Jämför reservation 11 (S), 12 (SD), 13 (C) och 14 (MP).

Motionerna

I kommittémotion 2023/24:778 anför Sven-Olof Sällström m.fl. (SD) att frivilligorganisationerna är synnerligen viktiga för folkförankringen och försvarsviljan. De utgör därutöver såväl en rekryteringsgrund som en plattform för personlig kompetensutveckling inom en rad specialområden som är av synnerligen stor vikt för totalförsvarets kompetensförsörjning. Det är viktigt att de medel som Försvarsmakten får utnyttja för frivilligverksamhet till fullo

utnyttjas. Hemvärnet bör kompletteras med ett återinförande av driftvärn för att skydda kritisk infrastruktur. I yrkande 8 föreslås därför att riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen i sitt arbete bör beakta frivilligorganisationerna.

I motion 2023/24:2103 anför Thomas Ragnarsson (M) att de uppbyggda frivilligorganisationerna ansvarar för olika uppdrag både i krig och i fred. I flera av dessa organisationer blir dock inte personalen krigsplacerad, vilket innebär att de inte kommer att ha personella resurser att lösa sina uppgifter i händelse av höjd beredskap och krig. Det gäller t.ex. Sjöräddningssällskapet, som idag står för i princip all sjöräddning på svenska hav och i större sjöar. Personalen som besätter dessa båtar gör det frivilligt och vid sidan av sina ordinarie arbeten, och många av dessa besättningsmän har redan idag blivit krigsplacerade i andra verksamheter. Det utarmar frivilligorganisationerna, vilket får till följd att vi kan komma att stå utan sjöräddning på många ställen vid höjd beredskap och i krig. Motionären föreslår därför att man ska överväga att utreda möjligheterna till ökad personaltillgång i frivilligorganisationerna.

I kommittémotion 2023/24:2450 anför Emma Berginger m.fl. (MP) att samhällets beredskap är helt beroende av arbetet som görs inom de olika frivilliga försvarsorganisationerna. För att kompetens och resurser inom organisationerna ska kunna nyttjas fullt ut vid exempelvis höjd beredskap anser motionärerna att rollerna behöver tydliggöras i relationen mellan olika aktörer. I yrkande 50 föreslår motionärerna att förutsättningarna för att civilpersoner ska kunna delta i utbildning och träningsverksamhet inom de frivilliga försvarsorganisationerna förbättras.

I kommittémotion 2023/24:2456 av Mikael Larsson m.fl. (C) anförs att de frivilliga försvarsorganisationerna har en viktig roll både i den fredstida krisberedskapen och i ett civilt försvar. De frivilliga försvarsorganisationerna är mycket viktiga ur ett folkförankringsperspektiv och motionärerna understryker vikten av att rekryteringen underlättas så att fler engagerar sig frivilligt i t.ex. fjällräddning, sjöräddning eller brandvärn. Motionärerna framhåller att de frivilliga organisationernas verksamhet täcker många olika och viktiga områden och att frivilligheten kommer att få en större roll när det civila försvaret byggs upp, inte minst för befolkningsskyddet. För att samhället ska få ut så mycket som möjligt av frivilligheten är det viktigt att ansvariga aktörer planerar in att använda sig av frivilliga under krishantering. Organisationerna behöver komma in i planering, utbildning och övningar på ett mer systematiskt sätt och det är nödvändigt att skriva avtal med dem. I yrkande 36 föreslås därför att riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om frivillighet och frivilliga försvarsorganisationer.

I kommittémotion 2023/24:2564 anför Peter Hultqvist m.fl. (S) att de frivilliga försvarsorganisationerna har en viktig roll i att vägleda och utbilda civilsamhällets organisationer om krisberedskap och psykologiskt försvar. De bidrar till det svenska totalförsvaret och till den svenska krisberedskapen t.ex. genom informationsspridning, utbildning och ungdomsverksamhet. Inom det militära försvaret har de frivilliga försvarsorganisationerna under åren bidragit

till bemanningen av Försvarsmaktens krigsorganisation, företrädesvis till hemvärnet. De bidrar också till ökad folkförankring och försvarsvilja. De frivilliga försvarsorganisationernas roll ska fortsätta att stärkas och frivilligkrafterna vara en viktig del av försvaret. Mot den bakgrunden föreslår motionärerna en översyn av stödet till de frivilliga försvarsorganisationerna (yrkande 36).

Bakgrund och tidigare behandling

De frivilliga försvarsorganisationerna organiserar, utbildar och övar sina medlemmar för att bidra med viktiga kompetenser och personalförstärkningar vid kriser, höjd beredskap och ytterst krig. Regeringen har pekat ut 18 frivilliga försvarsorganisationer vars verksamhet regleras i förordningen (1994:524) om frivillig försvarsverksamhet.

När utskottet behandlade frågan om totalförsvarets inriktning för 2021–2025 (bet. 2020/21:FöU4) underströk utskottet att de frivilliga försvarsorganisationerna bidrar med folkförankring, förstärkningsresurser och försvarsvilja inom totalförsvaret. Utskottet ansåg att folkförankring och en stark vilja att försvara Sverige är en förutsättning för totalförsvarets krigsavhållande uppgift. I sitt ställningstagande lade utskottet stor vikt vid att översynen av personalförsörjningen skulle ske utifrån ett helhetsperspektiv för att den på ett kostnadseffektivt sätt skulle kunna bidra till bästa möjliga försvarsförmåga utifrån ett totalförsvarsperspektiv och att de frivilliga försvarsorganisationernas möjligheter att bidra till totalförsvarets förmåga långsiktigt säkerställdes.

I betänkande 2022/23:FöU8 konstaterade utskottet att de frivilliga försvarsorganisationerna bidrar med såväl förstärkningsresurser som folkförankring och försvarsvilja inom totalförsvaret. Utskottet vidhöll att en stark vilja att försvara Sverige är en förutsättning för totalförsvaret och ansåg att de frivilliga försvarsorganisationerna är viktiga både för Sveriges krisberedskap och för civilt försvar. Vidare välkomnade utskottet förslag på användande av frivilligorganisationer t.ex. genom avtalslösningar om det kunde antas ge dem möjligheter att bidra till totalförsvarets förmåga. Utskottet såg dock inte skäl att föregripa det pågående arbetet inom området.

I budgetpropositionen för 2024 (prop. 2023/24:1 utg.omr. 6) redovisar regeringen att intresset under 2022 var stort för att engagera sig i de frivilliga försvarsorganisationerna. Under året fortsatte organisationerna att bidra till att främja totalförsvaret genom totalförsvarsupplysning och rekrytering samt till att utbilda medlemmar inom krisberedskap och civilt försvar. De frivilliga försvarsorganisationerna har också bidragit till ökad folkförankring och försvarsvilja. Regeringen ser positivt på utvecklingen och bedömer att de ökade medel som organisationerna fick 2022 har bidragit till att höja samhällets krisberedskap och till att öka försvarsviljan.

Mot bakgrund av det ökade intresset för att engagera sig i de frivilliga försvarsorganisationerna beslutade regeringen i februari 2024 att skjuta till ytterligare 55 miljoner kronor till de frivilliga försvarsorganisationerna i år.

I sin årsredovisning för 2023 (FM2023-9190:34, bil. 1) beskriver Försvarsmakten att de frivilliga försvarsorganisationerna under året bidrog till att upprätthålla Sveriges försvarsberedskap. Tillsammans har de 18 organisationerna över 360 000 medlemmar. Genom utbildning, totalförsvarsinformation och ungdomsverksamhet stärker de det svenska totalförsvaret. De har även bidragit med utbildning mot 5 100 befattningar i hemvärnet och 1 900 befattningar inom övriga delar av Försvarsmakten. Försvarsmaktens tillväxt har fortsatt att skapa begränsningar i myndighetens stöd till de frivilliga försvarsorganisationerna och deras verksamhet har tvingats flytta geografiskt till alternativa platser. Det har medfört ökade kostnader för verksamheten. Även de långa tidsförhållandena för att säkerhetspröva nyrekryterade har utgjort en utmaning i rekryteringsprocessen. Försvarsmakten försökte under 2023 precisera det geografiska rekryteringsbehovet genom ett tydligare samarbete mellan de frivilliga försvarsorganisationerna, militärregionerna och dess militärregiongrupper. Ambitionen är att detta längre fram ska bidra till en ökad uppfyllnad av hemvärnsförbanden. Under 2023 påbörjades även arbetet med att strukturera rekrytering och utbildningar för bemanning fram till 2035. Som ett resultat av detta arbete genomfördes två grundläggande soldatutbildningar för frivilliga i Flygvapenfrivilligas Riksförbunds regi.

Försvarsmakten införde den 1 januari 2024 en ny finansieringsmodell för de frivilliga försvarsorganisationerna som utgår från stärkt finansiering av den verksamhet som har en tydlig koppling till totalförsvarets behov.

I budgetunderlaget för 2025 (FM2023-24770:10, bil. 1) uppger Försvarsmakten att hemvärnsförbanden är beroende av att frivilliga försvarsorganisationer utvecklas och harmonierar med Försvarsmaktens behov. Myndigheten utvecklar löpande sitt samarbete med de frivilliga försvarsorganisationerna och har som ambition att fördjupa sitt engagemang med dem och integrera deras personal i Försvarsmaktens tillväxt.

I sin årsredovisning för 2023 (publ. MSB2269) anger MSB att frivilliga försvarsorganisationer och andra ideella organisationer är viktiga resurser i arbetet med att stärka det civila försvaret och krisberedskapen. Myndigheten fördelar uppdragsersättning till frivilliga försvarsorganisationer för bl.a. utbildning av frivilliga förstärkningsresurser till offentliga aktörer. Under 2023 betalade MSB ut uppdragsersättning till 17 olika organisationer. Medlen har använts till att höja krisberedskapen i samhället och främja totalförsvaret genom totalförsvarsupplysning, rekrytering och utbildning av medlemmar inom krisberedskap och civilt försvar. De senaste åren har uppdragsmedlen ökat, vilket bidrar till att fler medlemmar kan utbildas för att möta de ökade behoven hos offentliga aktörer och bidra till en förmågehöjning i samhället.

Även i budgetunderlaget för 2025–2027 framhåller MSB de frivilliga försvarsorganisationernas betydelse för Sveriges krisberedskap och civilt försvar. De stöder aktörer i hela hotskalan från samhällskriser till höjd

beredskap och kan vara förstärkningsresurser till myndigheter, regioner och kommuner när ordinarie resurser inte räcker till. Utöver uppdragsersättning och organisationsstöd ser MSB behov av att kommande år stärka stödet för regionala transport- och logistikresurser. De senaste årens kriser visar att offentliga aktörer inom krisberedskap och civilt försvar saknar en robust personalförsörjning vid ansträngda lägen. MSB bedömer att ytterligare medel behövs till de frivilliga försvarsorganisationerna för att de bl.a. ska kunna rekrytera och utbilda fler medlemmar, och därigenom effektivt kunna bidra med frivilliga personalförstärkningsresurser hos beredskapsmyndigheter och andra offentliga aktörer.

Försvarsberedningen betonar i sin rapport Kraftsamling – Inriktningen av totalförsvaret och utformningen av det civila försvaret (Ds 2023:34) upprepade gånger de frivilliga försvarsorganisationernas betydelse, bl.a. genom att de bidrar till personalförsörjningen av totalförsvaret och till totalförsvarets förankring hos befolkningen och därmed till ökad försvarsvilja. Försvarsberedningen beskriver dessutom tänkbara roller för de frivilliga försvarsorganisationerna, t.ex. när det gäller utbildning av personal hos totalförsvarsaktörer.

Regeringen beslutade den 27 juli 2023 att ge en särskild utredare i uppdrag att analysera och lämna förslag om hur personalbehoven inom det civila försvaret kan tryggas (dir. 2023:116 En långsiktigt hållbar personalförsörjning av det civila försvaret). Utredaren ska bl.a. analysera och bedöma behoven av personalförstärkning inom verksamheter som är viktiga för totalförsvaret vid höjd beredskap och analysera förutsättningarna för att säkerställa det civila försvarets personalbehov med totalförsvarspliktig personal. I beslutet anges att bemanningsavtal med frivilliga är viktiga för personalförsörjningen inom det civila försvaret och att de frivilliga försvarsorganisationernas stöd till myndigheter, kommuner och regioner spelar en stor roll. Uppdraget ska redovisas senast den 27 januari 2025.

Utskottets ställningstagande

Utskottet välkomnar att intresset för att engagera sig i de frivilliga försvarsorganisationerna fortsätter att vara stort och ser positivt på att regeringen tillfört extramedel för organisationernas verksamhet under 2024. Som utskottet tidigare framhållit fyller de frivilliga försvarsorganisationerna en viktig funktion genom att de bidrar med såväl förstärkningsresurser som folkförankring och försvarsvilja inom totalförsvaret. Utskottet vill återigen betona att en stark vilja att försvara Sverige är en förutsättning för totalförsvaret och anser att de frivilliga försvarsorganisationerna är viktiga både för Sveriges krisberedskap och för civilt försvar. Utskottet konstaterar att den pågående utredningen En långsiktigt hållbar personalförsörjning av det civila försvaret kan få betydelse för de frivilliga försvarsorganisationerna. Utskottet ser inte skäl att föregripa det arbetet och avstyrker därför samtliga motionsyrkanden.

Veteraner

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden om veteraner.

Jämför reservation 15 (S), 16 (SD) och 17 (C).

Motionerna

I kommittémotion 2023/24:778 anför Sven-Olof Sällström m.fl. (SD) att hittills genomförda åtgärder för omhändertagande av och stöd till svenska veteraner varit otillräckliga och att mer bör göras. Motionärerna vill även att begreppet veteran ska hänföras inte enbart till de som genomfört utlandstjänstgöring utan ska omfatta även personal som tjänstgjort nationellt. Mot den bakgrunden föreslår motionärerna att riksdagen ska ställa sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen i sitt arbete ska beakta veteranfrågor (yrkande 7).

Markus Wiechel och Björn Söder (båda SD) framhåller i motion 2023/24:879 att veteranvården i Sverige är begränsad och att kompetens inom området saknas i flertalet regioner. Motionärerna framhåller att god kunskap om veteraners hälsotillstånd efter tjänstgöring, ett samhälle som står redo med kunskapscentrum för vård och rehabilitering samt effektiv samordning mellan kommuner, regioner och myndigheter utgör förutsättningar för att svenska medborgare ska kunna tjänstgöra vid internationella insatser. Mot bakgrund av detta föreslår motionärerna att kunskapen om veteranvården och veteraners behov ska öka (yrkande 1), att en kommitté med uppgiften att samordna och förbättra mottagandet av veteraner ska tillsättas (yrkande 2) och att en kommitté med syftet att effektivisera samordningen kring berörda instanser ska tillsättas (yrkande 3).

Mikael Larsson m.fl. (C) anför i kommittémotion 2023/24:2456 yrkande 18 att Sveriges veteranpolitik behöver hållas samman för att skapa kontinuitet, oavsett om veteranpolitikens fokus ligger på internationella insatser eller på nationellt försvar. Motionärerna anser att mer behöver göras för att säkerställa att militära och civila veteraner och deras anhöriga får ett stöd som står i proportion till de risker och påfrestningar som de utsätts för. Motionärerna föreslår att stödet till militära och civila veteraner ska utvecklas, bl.a. genom ett samlat veterancenter som ska erbjuda psykologstöd och möjlighet till rekreation vid behov och fungera som ett samordnings- och kunskapsnav som utsända och deras anhöriga kan vända sig till före, under och efter en mission.

I kommittémotion 2023/24:2564 understryker Peter Hultqvist m.fl. (S) att veteranpolitiken syftar till att ge personal som tjänstgör i insatser samt deras anhöriga ett stöd som står i proportion till de risker och påfrestningar som de utsätts för samt de uppföringar de måste göra. Motionärerna framhåller även veteranernas kunskap och engagemang i totalförsvaret och deras betydelse i det pågående arbetet med att stärka det svenska försvaret. Sverige bör ha en

veteranstrategi som innehåller mål och åtgärder riktade mot Sveriges veteraner i syfte att konsolidera, stadfästa och fortsätta den nuvarande veteranpolitiken. Mot den bakgrunden föreslår motionärerna att ett utökat långsiktigt stöd till veteranföreningarna ska utredas (yrkande 33) och att en nationell veteranstrategi upprättas (yrkande 34).

Bakgrund och tidigare behandling

Verksamheten för veteraner och anhöriga samordnas centralt av Försvarsmaktens veterancentrum, som inrättades den 1 juli 2017. Centrumet utarbetar styrningar, metoder och rutiner för hur myndigheten ska arbeta med veteranfrågor och är även ansvarigt för planering och genomförande av veterandagen samt initierar forskning om utlandsveteraner. Enligt lagen (2010:449) om Försvarsmaktens personal vid internationella militära insatser ska veteraner följas upp i fem år efter avslutad insats.

När utskottet behandlade motionsyrkanden om veteraner i betänkande 2022/23:F6U8 underströk utskottet vikten av att svenska veteraner erbjuds omfattande stöd i proportion till de risker de utsätts för under tjänstgöring vid internationella insatser samt att stödet är tillgängligt före, under och efter missionen. Utskottet såg positivt på Försvarsmaktens arbete med förberedande och uppföljande insatser att identifiera och tillgodose behoven av stöd. Utskottet framhöll också vikten av att veteraners och anhörigas behov vilar på en underbyggd grund och såg positivt på att Försvarsmakten bedriver veteranrelaterad forskning och kunskapsinhämtning. Utskottet välkomnade regeringens arbete med att ta fram en veteranstrategi och avtog samtliga motionsyrkanden bl.a. för att utskottet inte såg något skäl att föregripa det arbetet.

Motionsyrkanden om bl.a. stöd, vård och villkor för veteraner har också tidigare behandlats av utskottet i betänkandena 2017/18:F6U8, 2018/19:F6U8, 2019/20:F6U8, 2020/21:F6U8 och 2021/22:F6U8.

Den 14 december 2023 antog regeringen en ny veteranstrategi (Fö nr 1:15 En aktiv och inkluderande veteranpolitik – Sveriges veteranstrategi 2024–2030). Veteranstrategin tar sin utgångspunkt i redan genomförda och beslutade åtgärder och syftar till att konsolidera, stadfästa och utveckla den nuvarande veteranpolitiken. Strategin ska främja en aktiv och inkluderande veteranpolitik och består av fyra delmålsättningar:

- Veteraner och anhöriga till veteraner ska få stöd.
- Veteraner och anhöriga till veteraner ska få erkänsla och uppskattning.
- Veteranforskningen ska vara kontinuerlig, allomfattande och bidra till utveckling.
- Veteraners kompetens ska tillvaratas.

Veteranstrategin ska genomföras genom att Försvarsmakten ska ta fram handlingsplaner kopplade till delmålsättningarna. Veteranpolitiken ska utvecklas kontinuerligt och genomförandet av veteranstrategin ska

kontinuerligt följas upp och utvärderas. Försvarsmakten har därför också fått i uppdrag att i samverkan med veteran- och anhörigorganisationer arrangera en årligen återkommande konferens för uppföljning och utvärdering med deltagande från olika delar av samhället för att uppmärksamma veteranfrågan (Fö2023/01573).

I strategin framhålls vikten av att veteranpolitiken är aktuell och relevant, varför veteranstrategin ska kunna omformuleras och utvecklas. Som exempel anges att det kan handla om att se över möjligheterna att utvidga definitionen av begreppet veteran så att även soldater och sjömän som genomfört nationella insatser eller operationer inom ramen för avskräckning och försvar i Nato omfattas. Det kan också med hänvisning till omvärldsutvecklingen innebära att fler individer och områden kan komma att omfattas av strategin. Likaså kan frågan om att inkludera civil personal från andra myndigheter än Försvarsmakten som genomfört nationella eller internationella insatser ses över.

I Försvarsmaktens regleringsbrev för budgetåret 2024 (Fö2022/01231, Fö2022/01238, Fö2023/00270 m.fl.) har regeringen gett Försvarsmakten i uppdrag att implementera Sveriges veteranstrategi 2024–2030 och att ta fram handlingsplaner som ska kunna genomföras inom den ekonomiska ramen för vart och ett av delmålen i strategin. Vidare anges att möjligheterna att utvidga definitionen av begreppet veteran, och därmed vilka som är berättigade till stöd, ska ses över. Försvarsmakten ska redovisa resultatet av arbetet senast den 1 september 2024.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser fortfarande att det är av stor vikt att svenska veteraner erbjuds omfattande stöd som står i proportion till de påfrestningar och risker de utsätts för under tjänstgöring vid internationella insatser samt att stödet ska vara tillgängligt före, under och efter missionen. Utskottet utgår från att alla berörda arbetsgivare, såväl civila som militära, lägger samma vikt som utskottet vid att erbjuda ett stöd som svarar mot riskerna för personalen.

Utskottet välkomnar att regeringen nu tagit fram en veteranstrategi för 2024–2030 och gett Försvarsmakten i uppdrag att implementera den genom handlingsplaner. I och med detta får yrkande 34 i kommittémotion 2023/24:2564 (S) anses tillgodosett. Utskottet kan konstatera att det i strategin poängteras att veteranpolitiken ska vara aktuell och att strategin kan komma att omformuleras och utvecklas samt att möjligheten att utvidga begreppet veteran ses över. Utskottet välkomnar också beslutet att arrangera en årligen återkommande konferens för uppföljning och utvärdering för att uppmärksamma veteranfrågan. Mot bakgrund av dessa åtgärder finner utskottet inte skäl att vidta några ytterligare åtgärder på området för tillfället. Därmed avstyrks även övriga motionsyrkanden.

Systemet med adjutanter

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om systemet med adjutanter.
Jämför reservation 18 (V).

Motionen

I kommittémotion 2023/24:995 av Jessica Wetterling m.fl. (V) yrkande 4 anför motionärerna att regeringen bör ta initiativ till en översyn av systemet med adjutanter vid hovet som omfattar såväl finansiering som funktion.

Bakgrund och tidigare behandling

I förarbetena till den nu gällande regeringsformen (prop. 1973:90 s. 174) anges att statschefen inte ska ha några formella uppgifter i förhållande till Försvarsmakten. Försvarsmakten sorterar under regeringen, och statschefen är varken reellt eller formellt högsta befälhavare. Samtidigt fördes i förarbetena fram att statschefen borde tillförsäkras ställning som ”försvarets främsta företrädare”. Däremot bedömdes det inte vara nödvändigt med någon grundlagsbestämmelse om att statschefen är Försvarsmaktens främsta företrädare eftersom det följer av att han eller hon är rikets främsta representant. För att en statschef ska kunna fullgöra sina uppgifter som symbol också för rikets försvarskrafter bör statschefen enligt förarbetena tilldelas försvarets högsta militära grad av regeringen. Kungen har tolv adjutanter, som tjänstgör en månad i taget. Adjutanterna medverkar vid genomförandet av kungens program. Tolv adjutanter alternerar även i tjänsten hos kronprinsessan Victoria. Prins Carl Philip har två adjutanter. Adjutanterna ingår inte i kungens stab utan är anställda vid Försvarsmakten. Försvarsmakten bekostar således lönerna för adjutanterna, medan merkostnaderna (resor, mat och boende) bekostas av Kungliga Hovstaterna.

Motioner om adjutanternas finansiering och funktion har beretts tidigare och avstyrkts av utskottet i betänkandena 2015/16:FöU8, 2017/18:FöU6, 2018/19:FöU9, 2020/21:FöU8, 2021/22:FöU8 och 2022/23:FöU8, bl.a. med hänvisning till att utskottet inte har något att invända mot att Försvarsmakten stöder statschefen i uppgiften som symbol för landets försvarskrafter. Vidare utgick utskottet från att regeringen gör nödvändiga bedömningar för att anslaget 1:1 Kungliga hov- och slottsstaten endast ska användas för att finansiera verksamhet som ryms inom ramen för det anslagsändamål som riksdagen beslutat om.

Utskottets ställningstagande

Utskottet gör inte någon annan bedömning än vid tidigare beredning av frågan. Eftersom utskottet står fast vid sitt ställningstagande avstyrker utskottet motionsyrkandet.

Reservationer

1. Totalförsvarsplikt, punkt 1 (S)

av Peter Hultqvist (S), Helén Pettersson (S), Johan Andersson (S), Heléne Björklund (S) och Erik Ezelius (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2023/24:2564 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkandena 25, 28, 29 och 50 samt avslår motionerna

2023/24:726 av Magnus Resare (M),

2023/24:829 av Anne-Li Sjölund (C),

2023/24:2028 av Fredrik Lundh Sammeli m.fl. (S) yrkande 4,

2023/24:2136 av Mattias Eriksson Falk och Roger Hedlund (båda SD),

2023/24:2450 av Emma Berginger m.fl. (MP) yrkandena 46 och 47,

2023/24:2456 av Mikael Larsson m.fl. (C) yrkandena 9–12 och

2023/24:2662 av Ingela Nylund Watz m.fl. (S).

Ställningstagande

Försvarsmakten ska växa med bl.a. fler värnpliktiga. Vår tydliga målsättning är att minst 10 000 värnpliktiga per år ska påbörja grundutbildning senast 2030. Den samlade krigsorganisationen ska öka till minst 100 000 personer, och andelen kvinnor ska uppgå till minst 40 procent till 2030. Det civila försvaret måste byggas ut för att klara krigets krav. Ett fungerande civilt försvar omfattar hela samhällets bredd, och en bärande del av det är ett starkt civilsamhälle. Särskilt bör betonas att skyddet av civilbefolkningen är helt centralt för försvarsviljan. Vi föreslår därför att civilplikt införs för att skapa ett starkt befolkningsskydd. Det är en bra start att krigsplacera 3 000 personer i den kommunala räddningstjänsten för att sedan stegvis och strategiskt bygga ut den utifrån behov och kapacitet.

2. Totalförsvarsplikt, punkt 1 (C)

av Mikael Larsson (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2023/24:2456 av Mikael Larsson m.fl. (C) yrkandena 9–12 och avslår motionerna

2023/24:726 av Magnus Resare (M),

2023/24:829 av Anne-Li Sjölund (C),

2023/24:2028 av Fredrik Lundh Sammeli m.fl. (S) yrkande 4,

2023/24:2136 av Mattias Eriksson Falk och Roger Hedlund (båda SD),

2023/24:2450 av Emma Berginger m.fl. (MP) yrkandena 46 och 47,

2023/24:2564 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkandena 25, 28, 29 och 50 samt

2023/24:2662 av Ingela Nylund Watz m.fl. (S).

Ställningstagande

Jag anser att det formella medinflytandet för värnpliktiga behöver ses över för att bli bättre och framför allt stå oberoende från Försvarsmakten. Varje förband bör ha en medinflytandeofficer som blir en länk mellan de värnpliktiga och förbandschefen. Jag anser att medinflytandet för totalförsvarspliktiga ska ha förbättrats senast vid halvårsskiftet 2024 och föreslår att Pliktrådets ställning höjs. Att kallas in med plikt är ett stort ingrepp i den enskilda individens liv, och därför är det särskilt viktigt att villkoren för de värnpliktiga inte är undermåliga. Jag föreslår därför att de totalförsvarspliktigas dagarsättning indexregleras för att följa samhällets prisutveckling på samma sätt som exempelvis bidrag från Centrala studiestödsnämnden och att förplägnadsersättningen för värnpliktiga ska reflektera de kostnader som den är menad att täcka samt indexregleras.

Jag anser vidare att det långsiktiga målet för andelen värnpliktiga 2030 ska vara minst 40 procent kvinnor och att mer måste göras för att nå målet. Som jämförelse kan sägas att Norge, som införde könsneutral värnplikt 2016, nu närmar sig 30 procent kvinnor vid krigsskolorna. Jag menar att en rad olika åtgärder är nödvändiga för att göra det attraktivt för kvinnor i Sverige att söka sig till armén, t.ex. genom att kontinuerligt se över vilka krav som ställs på olika befattningar.

3. Totalförsvarsplikt, punkt 1 (MP)

av Emma Berginger (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2023/24:2450 av Emma Berginger m.fl. (MP) yrkandena 46 och 47 samt avslår motionerna
2023/24:726 av Magnus Resare (M),
2023/24:829 av Anne-Li Sjölund (C),
2023/24:2028 av Fredrik Lundh Sammeli m.fl. (S) yrkande 4,
2023/24:2136 av Mattias Eriksson Falk och Roger Hedlund (båda SD),
2023/24:2456 av Mikael Larsson m.fl. (C) yrkandena 9–12,
2023/24:2564 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkandena 25, 28, 29 och 50 samt
2023/24:2662 av Ingela Nylund Watz m.fl. (S).

Ställningstagande

Jag anser att ett fungerande totalförsvaret behöver ökade resurser och en organisation för omfördelning av resurser i hela samhället, men också frivilliga som efter utbildning kan vara en förstärkning vid olika typer av kriser, t.ex. skogsbränder. Jag föreslår därför att den militära värnplikten kompletteras med en civilplikt i form av en resilienstjänstgöring som innehåller grundutbildning och repetitionsutbildning. Jag bedömer att en civilplikt med resilienstjänstgöring skulle bidra till att bredda rekryteringen till verksamhet också i det civila försvaret. Jag anser att valet att delta i det militära försvaret så långt som möjligt ska bygga på frivillighet och att det alltid ska finnas möjlighet till vapenfri tjänst. Resilienstjänsten bör kunna genomföras i någon av de frivilliga försvarsorganisationerna eller i lämplig offentlig organisation. En sådan tjänstgöring kommer att stärka Sveriges krisberedskap, bidra till att skapa bättre mellanmänsklig tillit inom landet och förebygga polarisering. Jag föreslår därför att riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen om att civilplikt med resilienstjänstgöring ska berättiga till tjänstledighet och motsvarande ekonomisk ersättning som för värnplikten.

4. Försvarsmaktens personalförsörjning och förmåga att rekrytera och behålla personal, punkt 2 (S)

av Peter Hultqvist (S), Helén Pettersson (S), Johan Andersson (S), Heléne Björklund (S) och Erik Ezelius (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2023/24:2564 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkandena 26, 27, 30–32 och 35 samt

avslår motionerna

2023/24:778 av Sven-Olof Sällström m.fl. (SD) yrkande 6,

2023/24:2456 av Mikael Larsson m.fl. (C) yrkandena 13–17 och
2023/24:2677 av Annika Hirvonen m.fl. (MP) yrkande 17.

Ställningstagande

Försvarsmaktens viktigaste resurs är personalen, och folkförankringen är avgörande för Sveriges motståndskraft. Myndighetens förmåga att attrahera, rekrytera, utveckla och behålla kompetent personal är avgörande för förmågan att växa i enlighet med försvarsbeslut och riksdagens intentioner. Vi föreslår därför att man skapar förutsättningar för Försvarsmakten att ge de anställda de goda villkor som krävs för att kunna rekrytera officerare, soldater och sjömän. Vi föreslår vidare att officersutbildningen anpassas för att kunna möta den nya tidens krav och att kadetterns förmåner och lönevillkor ses över.

Försvarsmakten måste också arbeta aktivt med jämställdhet och inkludering för att främja en diversifierad personalsammansättning. Det ska vara möjligt att kombinera en karriär inom Försvarsmakten med familjeliv. Försvaret av Sverige är en angelägenhet för hela landet, och hela befolkningens kompetens måste kunna tillvaratas.

Vidare anser vi att hinder för reservofficerars möjligheter att öva och tjänstgöra måste undanröjas, bl.a. genom att de ges rätt till tjänstledighet. Det är angeläget att regeringen skyndsamt agerar för att genomföra detta. Det är orimligt att personer ska hindras från att tjäna vårt land på grund av att de inte får tjänstledigt från sina civila arbeten.

Slutligen vill vi understryka hemvärnets betydelse för det svenska totalförsvaret. Hemvärnets alla uppgifter som en del i Försvarsmaktens insatsorganisation kräver en försvarsförmågehöjning i paritet med Försvarsmaktens behov. Vi föreslår därför att målet ska vara en samlad organisation om minst 25 000 hemvärnssoldater till 2030.

5. Försvarsmaktens personalförsörjning och förmåga att rekrytera och behålla personal, punkt 2 (SD)

av Lars Wistedt (SD) och Björn Söder (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2023/24:778 av Sven-Olof Sällström m.fl. (SD) yrkande 6 och
avslår motionerna

2023/24:2456 av Mikael Larsson m.fl. (C) yrkandena 13–17,
2023/24:2564 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkandena 26, 27, 30–32 och 35
samt

2023/24:2677 av Annika Hirvonen m.fl. (MP) yrkande 17.

Ställningstagande

Försvarsmaktens viktigaste resurs är personalen och mycket behöver göras för att säkerställa en god tillgång på dugliga och professionella ledare som kan verka som förbandschefer i kris och krig. Detta gäller även flera kategorier av nyckelpersonal t.ex. flygförare och fartygschefer och personalkategorier med specialiserad teknisk inriktning inom samtliga vapengrenar. Officerskåren som helhet måste ha en åldersstruktur och fysisk status som motsvarar de krav som ställs för att kunna föra ett aktivt befäl under kris och krig. I händelse av krig måste vi även räkna med omfattande förluster som snabbt behöver ersättas. Det måste därför finnas en vältilltagen mobiliseringsreserv som snabbt kan repetitionsutbildas. Det måste finnas en god tillgång på reservofficerare med hög professionalitet vilket bör säkerställas genom förhöjd status för yrkesgruppen och bättre villkor t.ex. genom rätt till tjänstledighet och möjlighet till karriärväxling. Vi föreslår därför att riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen om att regeringen bör beakta personalfrågan.

6. Försvarsmaktens personalförsörjning och förmåga att rekrytera och behålla personal, punkt 2 (C)

av Mikael Larsson (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2023/24:2456 av Mikael Larsson m.fl. (C) yrkandena 13–17 och avslår motionerna

2023/24:778 av Sven-Olof Sällström m.fl. (SD) yrkande 6,

2023/24:2564 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkandena 26, 27, 30–32 och 35 samt

2023/24:2677 av Annika Hirvonen m.fl. (MP) yrkande 17.

Ställningstagande

Personalförsörjningen inom Försvarsmakten är en av de största utmaningarna framöver. Sverige går med i Nato samtidigt som det militära försvaret ska växa kraftigt kommande år med ökade krav på krigsduglighet och beredskap, ett stort antal sekonderingar till Natostaber, fler gripbara krigsförband, regementsetableringar runt om i landet och ett ökat antal utbildade

värnplikliga. Det är uppenbart att åtgärder behövs både i ett kort och i ett långt perspektiv för att hitta lösningar för en hållbar personalförsörjning. Min bedömning är att utökade möjligheter till visstidsanställningar, högre pensionsålder, rätt till tjänstledighet för reservofficerare och förbättrade villkor för officersaspiranter kan vara lämpliga åtgärder. Jag kan förvisso konstatera att lönesättningen förhandlas av parterna men vill samtidigt framhålla att det är viktigt att Försvarsmakten kan erbjuda goda villkor och goda incitament för den personal som är intresserad av att söka sig till myndigheten, stanna kvar i ytterligare några år eller återvända i tjänst efter några år i civil karriär. Riksdagen bör därför ställa sig bakom det som anförs i reservationen om behov av kortsiktiga och långsiktiga åtgärder för att säkra personalförsörjningen inom Försvarsmakten, om möjligheten att anställa soldater för längre tid än idag och om behovet av en översyn av officersaspiranters villkor.

Jag anser vidare att mer måste göras för att vi ska få en jämställd försvarsmakt. En viktig åtgärd som kan bidra till detta är att försvarsmaktsledningen regelbundet följer upp och utvärderar förbandens jämställdhets- och likabehandlingsarbete. Dessutom måste Försvarsmakten säkerställa att kvinnliga soldater kan genomföra övningar och strid med utrustning och skydd som inte hämmar deras rörelser och begränsar deras eller gruppens förmåga till strid.

7. Försvarsmaktens personalförsörjning och förmåga att rekrytera och behålla personal, punkt 2 (MP)

av Emma Berginger (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2023/24:2677 av Annika Hirvonen m.fl. (MP) yrkande 17 och avslår motionerna

2023/24:778 av Sven-Olof Sällström m.fl. (SD) yrkande 6,

2023/24:2456 av Mikael Larsson m.fl. (C) yrkandena 13–17 och

2023/24:2564 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkandena 26, 27, 30–32 och 35.

Ställningstagande

Jag anser att det vore önskvärt att se över och modernisera regelverket för t.ex. dagersättningen och rätten till bostadsbidrag så att fler studerande inom totalförsvaret skulle kunna få mer likvärdiga förutsättningar att kunna arbeta extra eller under sommaren som andra studenter. Det skulle kunna ske genom

ett högre fribelopp. Det skulle vara av betydelse för Försvarsmaktens möjligheter att rekrytera även äldre personer som har familj. Jag föreslår därför att riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen om ökade möjligheter för totalförsvarspiktiga som får ersättning att arbeta.

8. Personalförsörjning inom räddningstjänsten, punkt 3 (S)

av Peter Hultqvist (S), Helén Pettersson (S), Johan Andersson (S), Heléne Björklund (S) och Erik Ezelius (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2023/24:2564 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkandena 54 och 55 samt avslår motionerna

2023/24:2366 av Gunilla Svantorp m.fl. (S) yrkande 3,

2023/24:2450 av Emma Berginger m.fl. (MP) yrkande 48 och

2023/24:2456 av Mikael Larsson m.fl. (C) yrkande 27.

Ställningstagande

Vi anser att räddningstjänsterna måste fortsätta att utvecklas. Vi föreslår därför att rekryteringen av deltidsbrandmän ses över och att MSB får en större samordnande roll i rekryteringen och utbildningen av deltidsbrandmän.

9. Personalförsörjning inom räddningstjänsten, punkt 3 (C)

av Mikael Larsson (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2023/24:2456 av Mikael Larsson m.fl. (C) yrkande 27 och avslår motionerna

2023/24:2366 av Gunilla Svantorp m.fl. (S) yrkande 3,

2023/24:2450 av Emma Berginger m.fl. (MP) yrkande 48 och

2023/24:2564 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkandena 54 och 55.

Ställningstagande

Frågan om räddningstjänst under höjd beredskap och förstärkningar genom civilpliktiga behöver skyndsamt lösas. Att civilplikten nu aktiveras är bra, men jag vill understryka att det är viktigt att civilpliktiga inom räddningstjänsten i så stor utsträckning som möjligt rekryteras från lokalsamhällen runt om i landet för att sedan placeras och delvis utbildas i de lokala räddningstjänstorganisationerna. Med lokal närvaro och civilpliktiga rekryterade lokalt kan i bästa fall också rekryteringsbasen till deltidsbrandkåren samtidigt öka. Riksdagen bör därför ställa sig bakom det som anförs i reservationen om civilpliktiga och räddningstjänst under höjd beredskap.

10. Personalförsörjning inom räddningstjänsten, punkt 3 (MP)

av Emma Berginger (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2023/24:2450 av Emma Berginger m.fl. (MP) yrkande 48 och avslår motionerna

2023/24:2366 av Gunilla Svantorp m.fl. (S) yrkande 3,

2023/24:2456 av Mikael Larsson m.fl. (C) yrkande 27 och

2023/24:2564 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkandena 54 och 55.

Ställningstagande

Räddningstjänsten är den viktigaste resursen för snabba insatser vid olyckor, bränder och översvämningar. Räddningstjänsten behöver förstärkas och rekryteringen av deltidspersonal behöver underlättas så att en god krisberedskap alltid finns i hela landet. Räddningstjänsten är också central i totalförsvaret, varför en fungerande räddningstjänst stärker alla delar av vårt totalförsvaret. Även om räddningstjänsten i första hand är kommunernas ansvar är ideella organisationer viktiga samarbetspartner. Riksdagen bör därför ställa sig bakom det som anförs i reservationen om att förstärka räddningstjänsten och förbättra förutsättningarna att arbeta för räddningstjänsten och i ideell verksamhet, även på deltid.

11. Frivilligorganisationerna, punkt 4 (S)

av Peter Hultqvist (S), Helén Pettersson (S), Johan Andersson (S),
Heléne Björklund (S) och Erik Ezelius (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2023/24:2564 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkande 36 och
avslår motionerna

2023/24:778 av Sven-Olof Sällström m.fl. (SD) yrkande 8,

2023/24:2103 av Thomas Ragnarsson (M),

2023/24:2450 av Emma Berginger m.fl. (MP) yrkande 50 och

2023/24:2456 av Mikael Larsson m.fl. (C) yrkande 36.

Ställningstagande

De frivilliga försvarsorganisationerna har en viktig roll i att vägleda och utbilda civilsamhällets organisationer om krisberedskap och psykologiskt försvar. De är med sin bredd, erfarenhet och kunskap en ovärderlig kugge i totalförsvaret. De bidrar till totalförsvaret och krisberedskapen t.ex. genom informationsspridning, utbildning och ungdomsverksamhet. Inom det militära försvaret har de frivilliga försvarsorganisationerna under åren bidragit till bemanningen av Försvarsmaktens krigsorganisation, företrädesvis till hemvärnet. De bidrar också till ökad folkförankring och försvarsvilja. Vi anser att de frivilliga försvarsorganisationernas roll ska fortsätta att stärkas och frivilligkrafterna vara en viktig del av försvaret och föreslår därför en översyn av stödet till de frivilliga försvarsorganisationerna.

12. Frivilligorganisationerna, punkt 4 (SD)

av Lars Wistedt (SD) och Björn Söder (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2023/24:778 av Sven-Olof Sällström m.fl. (SD) yrkande 8 och
avslår motionerna

2023/24:2103 av Thomas Ragnarsson (M),

2023/24:2450 av Emma Berginger m.fl. (MP) yrkande 50,
2023/24:2456 av Mikael Larsson m.fl. (C) yrkande 36 och
2023/24:2564 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkande 36.

Ställningstagande

Frivilligorganisationerna är synnerligen viktiga för folkförankringen och försvarsviljan. De utgör därutöver såväl en rekryteringsgrund som en plattform för personlig kompetensutveckling inom en rad specialområden som är av synnerligen stor vikt för totalförsvarets kompetensförsörjning. Frivilligorganisationerna ska ha ett nära samarbete med och stöd av Försvarsmakten och det är synnerligen viktigt att de medel som Försvarsmakten får utnyttja för frivilligverksamhet också till fullo utnyttjas. Hemvärnet bör kompletteras med ett återinförande av driftvärnet för att skydda kritisk infrastruktur. Vi föreslår därför att riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen om att regeringen i sitt arbete bör beakta frivilligorganisationerna.

13. Frivilligorganisationerna, punkt 4 (C)

av Mikael Larsson (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2023/24:2456 av Mikael Larsson m.fl. (C) yrkande 36 och
avslår motionerna

2023/24:778 av Sven-Olof Sällström m.fl. (SD) yrkande 8,
2023/24:2103 av Thomas Ragnarsson (M),
2023/24:2450 av Emma Berginger m.fl. (MP) yrkande 50 och
2023/24:2564 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkande 36.

Ställningstagande

De frivilliga försvarsorganisationerna som verkar över hela landet har en viktig roll både i den fredstida krisberedskapen och i ett civilt försvar. De är mycket viktiga ur ett folkförankringsperspektiv och rekryteringen behöver underlättas så att fler engagerar sig frivilligt, även i t.ex. fjällräddning, sjöräddning eller brandvård. Det är oerhört viktigt att människor som bor i glesbygd och på landsbygden också ska kunna känna sig trygga med att hjälpen kommer om det behövs. De frivilliga organisationernas verksamhet täcker många olika och viktiga områden och frivilligheten kommer att få en större roll när det civila försvaret byggs upp, inte minst för befolknings-skyddet. För att samhället ska få ut så mycket som möjligt av frivilligheten är

det viktigt att ansvariga aktörer också planerar in att använda sig av frivilliga under krishantering. Organisationerna behöver komma in i planering, utbildning och övningar på ett mer systematiskt sätt och det är nödvändigt att skriva avtal med dem. Jag föreslår därför att riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen om frivillighet och frivilliga försvarsorganisationer.

14. Frivilligorganisationerna, punkt 4 (MP)

av Emma Berginger (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2023/24:2450 av Emma Berginger m.fl. (MP) yrkande 50 och avslår motionerna

2023/24:778 av Sven-Olof Sällström m.fl. (SD) yrkande 8,

2023/24:2103 av Thomas Ragnarsson (M),

2023/24:2456 av Mikael Larsson m.fl. (C) yrkande 36 och

2023/24:2564 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkande 36.

Ställningstagande

Samhällets beredskap är helt beroende av arbetet som görs inom de olika frivilliga försvarsorganisationerna. För att kompetens och resurser inom organisationerna ska kunna nyttjas fullt ut vid exempelvis höjd beredskap anser jag att rollerna behöver tydliggöras i relationen mellan olika aktörer. Jag anser även att åtgärder behöver vidtas för att förbättra civilpersoners förutsättningar att delta i utbildning och träningsverksamhet inom de frivilliga försvarsorganisationerna.

15. Veteraner, punkt 5 (S)

av Peter Hultqvist (S), Helén Pettersson (S), Johan Andersson (S), Heléne Björklund (S) och Erik Ezelius (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2023/24:2564 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkandena 33 och 34 samt

avslår motionerna
2023/24:778 av Sven-Olof Sällström m.fl. (SD) yrkande 7,
2023/24:879 av Markus Wiechel och Björn Söder (båda SD) yrkandena 1–3
och
2023/24:2456 av Mikael Larsson m.fl. (C) yrkande 18.

Ställningstagande

Våra veteraner förtjänar samhällets uppskattning och stöd. Veteranpolitiken syftar till att ge personal som tjänstgör i insatser samt deras anhöriga ett stöd som står i proportion till de risker och påfrestningar de utsätts för samt de upppoffringar de måste göra. Veteranerna har både kunskap och engagemang i totalförsvaret, alltifrån krigsplacering i det militära försvaret alternativt i det civila försvaret, till hemvärn och frivilligorganisationer. De finns i hela samhället och den enskildes kompetens är unik. Det är bra att Sverige nu har en veteranstrategi som innehåller mål och åtgärder riktade mot Sveriges veteraner. Det är dock inte tillräckligt. Vi föreslår att ett utökad långsiktigt stöd till veteranföreningarna ska utredas.

16. Veteraner, punkt 5 (SD)

av Lars Wistedt (SD) och Björn Söder (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2023/24:778 av Sven-Olof Sällström m.fl. (SD) yrkande 7 och
avslår motionerna

2023/24:879 av Markus Wiechel och Björn Söder (båda SD) yrkandena 1–3,
2023/24:2456 av Mikael Larsson m.fl. (C) yrkande 18 och
2023/24:2564 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkandena 33 och 34.

Ställningstagande

I över 70 år har Sverige bidragit med personal till olika internationella fredsinsatser. Under dessa år har totalt cirka 100 000 svenska kvinnor och män ställt upp för att bidra i arbetet för fred och stabilitet när det internationella samfundet har kallat. Tjänstgöringen har inneburit stora personliga risker, umbäranden och slit för den enskilde. Till följd av detta har ett antal svenskar stupat under insatserna, och ett stort antal har kommit hem med fysiska eller psykiska sår, som för vissa har blivit till livslånga trauman. De hittills genomförda åtgärderna för omhändertagande av och stöd till svenska veteraner är långt ifrån tillräckliga. Fortfarande hamnar enskilda i kläm, vilket

är fullständigt oacceptabelt. Mycket mer behöver göras. Vi anser vidare att begreppet veteran bör hänföras inte enbart till de som genomfört utlandstjänstgöring utan omfatta även personal som tjänstgjort nationellt. Vi föreslår därför att riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen om att regeringen i sitt arbete ska beakta veteranfrågor.

17. Veteraner, punkt 5 (C)

av Mikael Larsson (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2023/24:2456 av Mikael Larsson m.fl. (C) yrkande 18 och avslår motionerna

2023/24:778 av Sven-Olof Sällström m.fl. (SD) yrkande 7,

2023/24:879 av Markus Wiechel och Björn Söder (båda SD) yrkandena 1–3 och

2023/24:2564 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkandena 33 och 34.

Ställningstagande

Sveriges veteranpolitik behöver fortsätta att utvecklas. I takt med att fokus för svenskt försvar kommer att läggas på nationellt försvar av Sverige, det territoriella försvaret, kan veteranbegreppet behöva vidgas och komma att omfatta fler. Men oavsett om fokus ligger på nationellt försvar eller internationella insatser behöver veteranpolitiken hållas samman för att skapa kontinuitet. Soldater, officerare och civilanställda som genomför utlandsmissioner ska mötas med respekt och det är viktigt att det finns ett ordentligt omhändertagande efter en mission. Jag anser att mer behöver göras för att säkerställa att militära och civila veteraner och deras anhöriga får ett stöd som står i proportion till de risker och påfrestningar som de utsätts för. Bland annat bör ett veterancenter i ordets rätta bemärkelse skapas. Ett sådant ska vara ett samordnings- och kunskapsnav som utsända och deras anhöriga kan vända sig till före, under och efter en insats. Det ska erbjuda psykologstöd och möjlighet till rekreation och återhämtning för de veteraner och anhöriga som behöver det.

18. Systemet med adjutanter, punkt 6 (V)

av Hanna Gunnarsson (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2023/24:995 av Jessica Wetterling m.fl. (V) yrkande 4.

Ställningstagande

I dag är det Försvarmakten som står för lön och ersättningar till adjutanterna. Adjutanterna är de officerare vid det svenska hovet som biträder en kunglig person i tjänst, dvs. medverkar vid genomförandet av de kungligas program. Kungens stab, stabschef och adjutanter ingår inte i Riksmarskalksämberet utan tillhör Försvarmakten men lyder direkt under kungen. Jag anser inte att kostnaden för adjutanterna, när de tjänstgör vid hovet, ska bäras av försvaret eller någon annan statlig myndighet och anser därför att regeringen bör ta initiativ till en översyn av hela systemet med adjutanter som omfattar såväl finansiering som funktion.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden 2023/24

2023/24:726 av Magnus Resare (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att utreda om Plikt- och prövningsverket kan förändra värnpliktigas antagningsprocess i syfte att ge fler människor i samhället möjlighet att genomföra värnplikt och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:778 av Sven-Olof Sällström m.fl. (SD):

6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen i sitt arbete bör beakta personalfrågan och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen i sitt arbete bör beakta veteranfrågor och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen i sitt arbete bör beakta frivilligorganisationerna och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:829 av Anne-Li Sjölund (C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sandö bör utvecklas till att bli ett utbildningsnav för en återetablerad civilplikt och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:879 av Markus Wiechel och Björn Söder (båda SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att öka kunskapen kring veteranvården och veteraners behov och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en kommitté med uppgiften att samordna och förbättra mottagandet av veteraner och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en kommitté med syftet att effektivisera samordningen kring berörda instanser och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:995 av Jessica Wetterling m.fl. (V):

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ta initiativ till en översyn av systemet med adjutanter

vid hovet som omfattar såväl finansiering som funktion, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2023/24:2028 av Fredrik Lundh Sammeli m.fl. (S):

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att etablera ett rekryterings- och mönstringskontor i Norrbotten för de nordligaste länens upptagningsområde och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:2103 av Thomas Ragnarsson (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att utreda möjligheterna till ökad personaltillgång i frivilligorganisationerna och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:2136 av Mattias Eriksson Falk och Roger Hedlund (båda SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör överväga att utöka Plikt- och prövningsverkets verksamhet i norra Sverige och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:2366 av Gunilla Svantorp m.fl. (S):

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över behovet av att införa nationella bemanningsriktlinjer inom räddningstjänsten och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:2450 av Emma Berginger m.fl. (MP):

46. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att komplettera den militära värnplikten med en civilplikt i form av en resilienstjänstgöring som innehåller grundutbildning och repetitionsutbildning och tillkännager detta för regeringen.
47. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att deltagande i civilplikt med resilienstjänstgöring ska berättiga till tjänstledighet och motsvarande ekonomiska ersättning som för värnplikten och tillkännager detta för regeringen.
48. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förstärka räddningstjänsten och förbättra förutsättningarna att arbeta för räddningstjänsten och i ideell verksamhet, även på deltid, och tillkännager detta för regeringen.
50. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förbättra förutsättningarna för civilpersoner att kunna delta i utbildning och träningsverksamhet inom de frivilliga försvarsorganisationerna och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:2456 av Mikael Larsson m.fl. (C):

9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Pliktrådets ställning ska höjas i syfte att stärka de värnpliktigas rättigheter och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att indexreglera värnpliktigas dagersättning för att det smidigt ska följa samhällets prisutveckling på samma sätt som exempelvis CSN-bidrag gör, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förplägnadsersättningen för värnpliktiga ska reflektera de kostnader som den är menad att täcka samt att den indexregleras, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det långsiktiga målet för andelen värnpliktiga år 2030 ska vara minst 40 procent kvinnor och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att försvarsmaktsledningen regelbundet bör följa upp och utvärdera förbanden i fråga om deras jämställdhets- och likabehandlingsarbete och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kvinnliga soldater ska kunna genomföra övningar och strid med utrustning och skydd som inte hämmar deras rörelser och begränsar deras eller gruppens förmåga till strid, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behov av kortsiktiga och långsiktiga åtgärder för att undvika personalflykt och säkra personalförsörjningen inom Försvarsmakten och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det ska vara möjligt att anställa soldater för längre tid än i dag och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behov av översyn av officersaspiranternas villkor och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utveckla stödet till militära och civila veteraner och tillkännager detta för regeringen.
27. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om civilpliktiga och räddningstjänst under höjd beredskap och tillkännager detta för regeringen.
36. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om frivillighet och frivilliga försvarsorganisationer och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:2564 av Peter Hultqvist m.fl. (S):

25. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om minst 10 000 värnpliktiga per år till år 2030 och tillkännager detta för regeringen.
26. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en förändrad officersutbildning för att möta den nya tidens krav och tillkännager detta för regeringen.
27. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över kadetterns villkor och ersättning och tillkännager detta för regeringen.
28. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att den samlade krigsorganisationen ska öka till minst 100 000 personer till år 2030 och tillkännager detta för regeringen.
29. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att minst 40 procent av Försvarmaktens personal till år 2030 ska utgöras av kvinnor och tillkännager detta för regeringen.
30. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skapa förutsättningar för Försvarmakten att ge de anställda goda villkor för att kunna rekrytera officerare, soldater och sjömän och tillkännager detta för regeringen.
31. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stödja Försvarmakten i att arbeta aktivt med jämställdhet och inkludering för strävan mot en än mer diversifierad personalsammansättning och tillkännager detta för regeringen.
32. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stödja Försvarmakten i att undanröja hinder för reservofficerare att öva och tjänstgöra i Försvarmakten och tillkännager detta för regeringen.
33. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ett utökat långsiktigt stöd till veteranföreningarna bör utredas och tillkännager detta för regeringen.
34. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att upprätta en nationell veteranstrategi och tillkännager detta för regeringen.
35. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att målet måste vara en samlad organisation om minst 25 000 hemvärnssoldater till år 2030 och tillkännager detta för regeringen.
36. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att göra en översyn av stödet till de frivilliga försvarsorganisationerna och tillkännager detta för regeringen.
50. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om införande och utbyggnad av civilplikt och tillkännager detta för regeringen.
54. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över rekryteringen av deltidsbrandmän och tillkännager detta för regeringen.
55. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Myndigheten för samhällsskydd och beredskap en större samordnande

roll i rekrytering och utbildning av deltidsbrandmän och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:2662 av Ingela Nylund Watz m.fl. (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över behovet av fler värnplikts- och civilpliktsutbildningar i Stockholms- och Mälardalsregionen och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:2677 av Annika Hirvonen m.fl. (MP):

17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ökade möjligheter för totalförsvarspliktiga som uppbär ersättning att arbeta, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.